

גמרא סדורה

מסכת

חגיגה

**מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות**

עם רש"י

לרפואה שלימה לחברי ר' נדב ריכמן שמאהיב על כולנו אהבת ה' ואהבת הבריות
אלול תשע"ד

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetdb81@gmail.com
 עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.
 ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד לצורך אישי וללא מטרת רווח.

מסכת חגיגה פרק א' - "הכל חייבין"

1. ב, א-ב

כ"ז

מתני'

הכל חייבין בראייה. במצות ראיית כל זכורך (שמות כג) שצריכים להתראות בעזרה ברגל:

חוץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה ניהו ופטורין ממצות:

החיגר והסומא. כולה יליף מקראי בגמרא:

ומי שאינו יכול לעלות ברגליו. מירושלים לעזרה ובגמרא מפרש להו:

אי זהו קטן כו'. אבל מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות:

שלוש רגלים. הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב וכיון דגדול פטור מן התורה קטן לאו בר חינוך הוא:

ב"ש אומרים הראייה שתי כסף. גדול הבא להיראות צריך להביא עולה ואינה פחותה משתי כסף שתי מעות כסף שהן שליש דינר שנאמר ולא יראו פני ריקם (שם) ויליף בגמרא שצריך להביא עולה אע"פ שלא נתנה בו תורה שיעור חכמים נתנו שיעור:

והחגיגה. שלמי חגיגה חייבין היחידים להביא ברגל דילפינן לה בשלהי פירקין (דף טו.) מוחגותם אותו חג לה':

גמ'

ולרבינא דאמר כו'. לקמן אמרינן בפירקין (דף ט.) **הניחא למאן דאמר כו'.** לקמן אמרינן בפירקין (דף ט.) שיש לקרבנות החג תשלומי כל ז' ואיפליגו בה אמוראי איכא למאן דאמר תשלומין זה לזה ואיכא למאן דאמר תשלומין דראשון הן ואמרינן מאי בינייהו חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו מאן דאמר כולן תשלומין לראשון מי שמחויב בראשון ולא הביא יביא באחד משאר הימים ומי שאינו מחויב אינו צריך תשלומין ומאן דאמר תשלומין זה לזה קסבר החובה מוטלת על כל אחד מן שאר הימים ולא על הראשון לבדו הלכך אף מי שפטור בראשון ונראה בשני חייב להביא ואם לא יביא בו ביום יביא למחר:

יראה יראה. [יראה] כתיב וקרינן יראה יראה כל זכורך את פני האדון דמשמע שהאדם רואה את השכינה יראה כל זכורך את פני האדון משמע שהאדון בא לראותך הקיש הכתוב ראייתך לראייתו:

כדרך שבא לראותך. כך הוא בא לראות ממך:

בא מתניתין

הכל חייבין בראייה.

חוץ:

מחרש, שוטה, וקטן,

וטומטום, ואנדרוגינוס,

ונשים,

ועבדים שאינם משוחררים,

החיגר, והסומא, והחולה, והזקן,

ומי שאינו יכול לעלות ברגליו.

איזהו "קטן"?

כל שאינו יכול לרוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית,

דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים:

כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית,

שנאמר: "שלוש רגלים" (שמות כג, יד).

בית שמאי אומרים:

הראייה - שווי שתי כסף,

והחגיגה - מעה כסף.

ובית הלל אומרים:

הראייה - מעה כסף,

והחגיגה - שתי כסף.

גמרא

"הכל" - לאתווי מאי?

לאתווי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ולרבינא דאמר: מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור מן הראייה,

"הכל" - לאתווי מאי?

לאתווי חיגר ביום ראשון, ונתפשט ביום שני.

הניחא למאן דאמר: "כולן תשלומין זה לזה".

אלא למאן דאמר: "כולן תשלומין דראשון" - "הכל" לאתווי מאי?

לאתווי סומא באחת מעיניו.

ודלא כי האי תנא,

דתניא:

"**יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה:**

סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה,

שנאמר: "יראה" ¹ (שמות כג, יח), "יראה" - בדרך שבא לראות כן בא לראות,

מה לראות - בשתי עיניו,

אף לראות - בשתי עיניו."

ואיבעית אימא:

לעולם כדאמרי מעיקרא,

ודקא קשיא לך הא דרבינא,

לא קשיא:

¹ שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך

רַס"י

משנה ראשונה. קודם שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש סיפא דמתני' דקתני חוץ מן העבדים שאינן משוחררים דאוקמא רבינא במי שחציו עבד וחציו בן חורין דפטור נשנית קודם שחזרו ב"ה אבל לאחר שהודו לב"ש שיש על ב"ד לכוף את אדונו לשחררו והוה ליה כאלו משוחרר כבר וחייב ומשנה שנשנית לא זזה ממקומה: **תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם.** כל תקנת רבו כאן היא אבל תקנת העבד אין כאן אם נתקן במשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה: **לישא שפחה אינו יכול.** מפני צד החרות שבו וכתיב לא יהיה קדש וגוי (דברים כג): **בת חורין אינו יכול.** מפני צד עבדות שבו: **לא תהו בראה.** לא ברא הקב"ה את הארץ להיות בלא יישוב אלא לשבת יצרה:

כָּאן כְּמִשְׁנֵה רֵאשׁוּנָה,
כָּאן - כְּמִשְׁנֵה אַחֲרֹנָה.

דִּתְנִן:

"מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אֶחָד, אֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד, דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל.

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי:

תְּקַנְתֶּם אֶת רְבוֹ, וְאֶת עַצְמוֹ לֹא תְקַנְתֶּם! כ,ב

לִישָׂא שְׁפָחָה - אֵינוֹ יָכוֹל,

בֵּת חוֹרִין - אֵינוֹ יָכוֹל,

לִיבְטִיל? וְהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפָרְיָה וּרְבִיָּה!

שְׁנֵאמַר: "לֹא תִהְיֶה בְרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה" (ישעיהו מה, יח).

אֶלָּא, מִפְּנֵי תִיקוּן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רְבוֹ, וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב לוֹ שְׁטָר עַל חֲצֵי דָמָיו.

וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת בְּדְבָרֵי בֵּית שְׁמַאי" (גיטין מא.).

רש"י

כדתנן. בריש מסכת תרומות (מ"ב):

חרש שדברו בו חכמים בכל מקום. שהשוו אותו לשוטה לפוטרו לא דברו אלא במי שאינו שומע ואינו מדבר הכי קים להו לרבנן דמי שאינו שומע ואינו מדבר דלאו בני דעה נינהו:

מדבר ואינו שומע. תחילתו היה פקח עד שלמד לדבר ואח"כ נתחרש:

תנינא. במתניתין:

להא דתנו רבנן. בברייתא ולמדנו שהברייתא הזאת עיקר וסומכין עליה:

זה וזה כפקחים. היינו כמתניתין דלא פטר אלא חרש הדומה לשוטה:

ואי בעית אימא. אלם כמשמעו נוטריקון אישתקיל מלוליה ניטל דבורו:

2. ב, ב

"חויז מחרש שוטה וקטן".

קתני "חרש" דומיא ד"שוטה וקטן",

מה "שוטה וקטן" דלאו בני דעה, אף חרש דלאו בר דעה הוא.

וקא משמע לן:

כדתנן:

"חרש שדיברו חכמים בכל מקום - שאינו שומע ואינו מדבר" (תרומות א, ב).

הא מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר - חייב.

תנינא להא,

דתנו רבנן:

"המדבר ואינו שומע - זהו חרש,

שומע ואינו מדבר - זהו אלם,

זה וזה - הרי הו נפקחין לכל דבריהם".

וממאי: "מדבר ואינו שומע - זהו חרש", "שומע ואינו מדבר - זהו אלם"?

דכתיב: **"ואני כחרש לא אשמע וגאלם לא יפתח פי"** (תהלים לח, יד).

ואיבעית אימא:

כדאמרי אינשי: אישתקיל מילוליה.

3. ב, ב - ג, א

רש"י

פטור. מן הראייה קשיין אהדדי מתניתין וברייתא:
אמר רבא. מתניתין דתני אצל ראייה חרש דומיא דשוטה:
חסורי מיחסרא והכי קתני. דאע"פ דלא דומה לשוטה פטור וכי תניא מתניתין דומיא דשוטה גבי שמחה הוא דתני ותרי מיני חרש תנא מתניתין וחסורי מיחסרא מתניתין והכי קתני הכל חייבין בראייה חוץ מחרש כל דהו או שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע:
ואף על פי שהוא פטור. בעולת ראייה ליראות:
חייב בשמחה. לשמוח בחג דכתיב ושמחת בחגך (דברים טז) ואמרינן לקמן (דף ח.) דשמחה בשלמים לאכול את הבשר וילפינן לה (פסחים דף קט.) מוזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ולקמן פריך: מ"ש לענין ראייה דפטור ולענין שמחה דמחייב:
ושאינו לא שומע ולא מדבר. היינו חרש דמתניתין שסמכו לשוטה וקטן:
ראייה מהקהל. דכתיב בפרשת הקהל בבוא כל ישראל לראות וגוי ופרשת הקהל המלך היה קורא משנה תורה בעזרה בכל מוצאי שמטה דכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה וגוי (דברים לא):
פרט לשומע ואינו מדבר. השתא משמע שאין זה ראוי ללמוד:
הלכתא. משניות:
למען ילמדו. ואין זה ראוי ללמד אחרים:
רב אשי אמר ודאי למען ילמדו. כלומר בלאו קושיא דהנך תרי אילמי ליכא לאוקמי לדרשה דתנא דמעטי מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו:
דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו. הוא דמשמע ליה אלמא סבירא ליה לתנא דכיון דלא מישתעי לא גמיר לנפשיה:
וכיון דלא שמע. אגן סהדי דלא גמיר וכיון דתנן למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע ואגן סהדי דטעמא משום דלא גמיר הוא שלא יבין כל מה שאומרים לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלכך הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלכך ודאי למען ילמדו הוא דדריש:

"מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר - חייב".

והתניא:

"מדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר - פטור!"

אמר רבינא ואיתימא רבא:

חסורי מיחסרא והכי קתני:

"הכל חייבין בראייה ובשמחה,

חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר, שפטור מן הראייה, ואף על פי שפטור מן הראייה חייב בשמחה.

ואת שאינו לא שומע ולא מדבר, ושוטה וקטן - פטור אף מן השמחה, הואיל ופטורים מפל מצות האמורות בתורה.

תניא נמי הכי:

"הכל חייבין בראייה ובשמחה,

חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו מדבר - שפטורין מן הראייה.

ואף על פי שפטור מן הראייה - חייב בשמחה.

ואת שאינו לא שומע ולא מדבר,

ושוטה וקטן,

פטורין אף מן השמחה,

הואיל ופטורין מפל מצות האמורות בתורה".

מאי שנא לענין ראייה דפטורי,

ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי?

לענין ראייה - גמר "דאייה" מהקהל,

דכתיב: "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (דברים לא, יב),

וכתיב: "בבוא כל ישראל לראות" (דברים לא, יא).

והתם מנלן?

דכתיב: "למען ישמעו ולמען ילמדו" (דברים לא, יב),

והתניא:

"למען ישמעו" - פרט למדבר ואינו שומע,

"ולמען ילמדו" - פרט לשומע ואינו מדבר".

למימרא: דכי לא משתעי - לא גמר,

והא: הנהו תרי אילמי דהוו בשכבותיה דרבי,

בני בריתיה דרבי יוחנן בן גודגדא, ואמרי לה בני אהתיה דרבי יוחנן,

דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוה עיילי ויתבי קמייהו,

ומנידי ברישיהו, ומרחשין שפוותיהו.

ובעי רבי רחמי עליהו, ואיתסו,

ואשתכח דהוה גמירי הלכתא, וספרא, וספרי, וכוּלה תלמודא!

אמר מר זוטרא:

קרי ביה "למען ילמדו".

רב אשי אמר:

ודאי "למען ילמדו" הוא,

דאי סלקא דעתך: "למען ילמדו", וכיון דלא משתעי לא גמר. וכיון דלא שמע לא גמר,

האי מ"למען ישמעו" נפקא!

אלא ודאי "למען ילמדו" הוא

4. ג, א

רפ"י

פרט לבעלי קבין. כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ונותנים בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו:
אלא רגלים. אדם שיש לו רגלים:
פעמיך בנעלים. אלמא בבעלי מנעלים שייכי פעמים ובראייה כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו':
שנקרא נדיב. על שם שנדבו לבו להכיר בוראו:
נדיבי עמים. הם הגרים המתנדבין מבין העמים לקבל עליהן עול מצות:
והבור רק. משום דרבי תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום:
אבל נחשים ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא ממים:

אמר רבי תנחום:

חרש באזנו אחת פטור מן הראיה, שנאמר **"באזניהם"**² (דברים לא, יא).

והיא **"באזניהם"** מבועי ליה באזניהם דכולהו ישראל!

ההוא, **"נגד כל ישראל"** (דברים לא, יא) נפקא.

אי מ' **"נגד כל ישראל"** - הנה אמינא אף על גב דלא שמעי, כתב רחמנא **"באזניהם"** והוא דשמעי!

ההוא מ' **"למען ישמעו"** (דברים לא, יב) נפקא.

אמר רבי תנחום:

חגר בגולו אחת - פטור מן הראיה, שנאמר **"רגלים"** (שמות כג, יד).

והיא **"רגלים"** מבועי ליה: פרט לבעלי קבין!

ההוא מ' **"פעמים"** (שמות כג, יז) נפקא.

דתניא:

"פעמים"³ - אין **"פעמים"** אלא רגלים,

וכן הוא אומר: **"תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים"** (ישעיהו כו, ו).

ואומר: "מה יפו פעמיה בנעלים בת נדיב" (שיר השירים ז, ב).

דרש רבא:

מאי דכתיב: **"מה יפו פעמיה בנעלים בת נדיב"**?

כמה נאין רגליהו של ישראל בשעה שעולין לרגל.

"בת נדיב" - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב,

שנאמר: **"נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם"** (תהלים מז, י).

"אלהי אברהם" ולא 'אלהי יצחק ויעקב'!?

אלא: אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים.

אמר רב פהנא:

דרש רב נתן בר מניומי משום רבי תנחום:

מאי דכתיב: **"והבור רק אין בו מים"** (בראשית לו, כד)?

ממשמע שנאמר **"והבור רק"** איני יודע שאין בו מים!?

אלא: מים - אין בו,

אבל נחשים ועקרבים - יש בו.

² בבוא כל-ישראל לראות את-פני ה' אלהיה במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם
³ שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון ה

5. ג, א-ב

רפ"י

להקביל פניו. יום טוב היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרין במסכת ראש השנה (דף טז:): מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מלכים ב' ד): **תלמידך אנו.** ואין לנו לדבר בפניך:

האמרת. שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים צד) ישתבחו שדרכן צלחה:

חטיבה אחת. שבח אחד שבח מיוחד לומר אין כמון לכך בחרונך לאלוה:

ואף הוא. רבי אלעזר בן עזריה: **לתלמיה.** שורות המענה:

פוסלין ומכשירין. שייד לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה: **כולן אל אחד אמרן.** אין לך מבני המחלוקת מביא ראייה מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלהינו:

פרנס אחד אמרן. אין לך מביא ראייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו:

עשה אזניך כאפרכסת. מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזניך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו אפרכסת טירמוי"א שעל הריחים:

מה מסמר זה. כשנועצין אותו בכותל הוא מחסרו יכול אף זה כן תלמוד לומר נטועים כנטיעה שדרכה לפרות ולרבות:

תנו רבנן:

"מעשה ברבי יוחנן בו ברוקה ורבי אלעזר בו חסמא,

שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין.

אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום?

אמרו לו: תלמידך אנו ומימך אנו שותין.

אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש.

שבת של מי היתה?

שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה.

ובמה היתה הגדה היום?

אמרו לו: בפרשת הקהל.

ומה דרש בה?

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (דברים לא, יב),

אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין?

בדי ליתן שכר למביאייהו.

אמר להם: מרגלית טובה היתה בידיכם, ובקשטם לאבדה ממני

ועוד דרש: **"את ה' האמרת היום"** (דברים כו, יז),

"וה' האמירך היום" (דברים כו, יח),

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל:

אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם - ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם.

"אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,"

דכתיב: **"שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"** (דברים ו, ד),

"ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם,"

שנאמר: **^"ומי פעמך ישראל גוי אחד בארץ"** (דברי הימים א' יז, כא).

ג,ב

ואף הוא פתח ודרש:

"דברי חכמים מדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד" (קהלת יב, יא),

למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לה:

מה דרבן זה מכון את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם

אף דברי תורה - מכונין את לומדיהו מדרכי מיתה לדרכי חיים.

אי מה דרבן זה מטלטל,

אף דברי תורה מטלטלין?

תלמוד לומר: **"מסמרות"**.

אי מה מסמר זה חסר ולא יתר,

אף דברי תורה חסרין ולא יתירין?

תלמוד לומר: **"נטועים"** (קהלת יב, יא),

מה נטיעה זו פרה ורבה - אף דברי תורה פריין ורביין.

"בעלי אספות" - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה.

הללו מטמאין והללו מטהרין,

הללו אוסרין והללו מתירין,

הללו פוסלין והללו מכשירין,

שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה?

תלמוד לומר: **"כולם נתנו מרעה אחד"** (קהלת יב, יא),

אל אחד נתנו,

פרנס אחד אמרו,

מפי אדון כל המעשים ברוך הוא,

דכתיב: **"וידבר אלהים את כל הדברים האלה"** (שמות כ, א).

אף אתה:

עשה אזניך באפרכסת,

וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים,

את דברי אוסרין ואת דברי מתירין,

את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.

רש"י

ולימרו ליה בהדיא. מיד למה הוזקקו לומר תלמידך אנו: נמנו וגמרו. והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב:

מעשרין. עכשיו מעשר עני בשביעית שהן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קידשוה עולי גולה כקדושת הארץ:

פשוט ידיך וקבל עיניך. הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו: **אל תחושו למניינכם**. אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמיניתם ותיקנתם שהרי הסכמתם להלכה:

כך מקובלני. שקדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא ביבמות (דף פב:). קדושה ראשונה ושניה יש להן שלישיית אין להן לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני וברשות החכמים היה להטיל עליהן איזה מעשר שירצו לפי שאינן חייבין מן התורה:

בלשון הזה אמר להם:

אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו."

ולימרו ליה בהדיא!

משום מעשה שהיה.

דתניא:

"מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי אלעזר בלוד,

אמר לו: מה חידוש היה בבית המדרש היום?

אמר לו: נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.

אמר לו: יוסי, פשוט ידיך וקבל עיניך.

פשוט ידיו וקבל עיניו.

בכה רבי אלעזר ואמר:

"סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם" (תהלים כה, יד).

אמר לו: לך אמור להם: אל תחושו למניינכם,

כך מקובלני מרבו יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו ורבו מרבו:

הלכתא למשה מסיני:

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית."

מה טעם?

הרבה פרקים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית.

תנא:

"לאחר שנתיישבה דעתו,

אמר: יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומו, וחזרו."

6. ג, ב - ד, א

רש"י

איזהו שוטה. האמור בכל מקום שפטור מן המצות ומן העונש ואין קנינו קנין ואין ממכרו ממכר:

והלן בבית הקברות. בלילה: **לעולם דקא עביד להו דרד שטות.** ואפילו הכי לא מחזקינן ליה בחדא דהיוצא יחידי בלילה אימור גנדרפס אחדיה אני שמעתי חולי האוחז מתוך דאגה ולי נראה שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר:

שתשרה עליו רוח טומאה. רוח שדים שיסייעוהו להיות מכשף: **כמו שנגח שור חמור וגמל.** דבבא קמא (דף לו.) דנעשה מועד לכל ולא אמרינן עד שיהא מועד בשלשה בכל מין ומין דהואיל והועד שלשה נגיחותיו בשלשה מינין אין זה מקפיד על מין אחר אף כאן לא באו שלשה דברים לידו בבת אחת אלא כולן משום שטות:

אי שמייעא ליה. הא דתניא דמשמע בדבר אחד מחזיקין אותו בשוטה הוה הדר ביה:

תנו רבנן:

**"איזהו שוטה?
היוצא יחידי בלילה,
והלן בבית הקברות,
והמקרע את פסותו."**

איתמר:

רב הונא אמר:

עד שיהו כולן בבת אחת.

רבי יוחנן אמר:

אפילו אחת מהן.

היכי דמי?

אי דעביד להו דרד שטות - אפילו בחדא נמי!

אי דלא עביד להו דרד שטות - אפילו כולהו נמי לא!

לעולם דקא עביד להו דרד שטות,

"והלן בבית הקברות" - אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד.**"והיוצא יחידי בלילה"** - אימור גנדרפס אחדיה.**"והמקרע את פסותו"** - אימור בעל מחשבות הוא.

ד, א כיון דעבדינהו לכולהו - הוה להו אכמי שנגח שור חמור וגמל, ונעשה מועד לכל.

אמר רב פפא:

אי שמייע ליה לרב הונא הא דתניא:

"אי זהו שוטה?**זה המאבד כל מה שנותנים לו,"** הוה הדר ביה.

איבעיא להו:

כי הוה הדר ביה ממקרע פסותו הוא דהוה הדר ביה דדמיא להא,

או דלמא מכולהו הוה הדר?

תיקו.

7. ד, א

רפ"י

זכור. אם נאמר זכור אין לך להוציא אלא את הנשים עכשיו שנאמר זכורך בא להוציא אף טומטום ואנדרוגינוס עם הנשים:
נשים פטורות. בפ"ק דקדושין (דף לד:) ילפינן לה:
מהקהל. דהוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות:
אתא קרא למעוטי ספיקא. בתמיה למה לי קרא מהיכא תיתי לן לחיוביה:
כשבצינו מבחוץ. אלא שהגיד טמון דהא ודאי זכר הוא הלכך איצטריך קרא למעוטי:

"וטומטום ואנדרוגינוס".

תנו רבנן:

"**זכור**" - להוציא את הנשים.

"**זכורך**"⁴ (שמות כג, יז) - להוציא טומטום ואנדרוגינוס.

"**כל זכורך**" - לרבות את הקטנים".

אמר מר:

"**זכור**" - להוציא את הנשים".

הא למה לי קרא?

מכדי מצות עשה שהזמן גרמא הוא, ו"כל מצות עשה שהזמן גרמא - נשים פטורות!"

אצטריך,

סלקא דעתך אמינא: נילף "**דאיה**" "**דאיה**" מהקהל,

מה להלן - נשים חייבות,

אף כאן - נשים חייבות,

קא משמע לן.

אמר מר:

"**זכורך**" - להוציא טומטום ואנדרוגינוס".

בשלמא אנדרוגינוס אצטריך,

סלקא דעתך אמינא: הואיל ואית ליה צד זכרות - ליחייב,

קא משמע לן:

בריה בפני עצמו הוא.

אלא טומטום, ספיקא הוא,

מי אצטריך קרא למעוטי ספיקא?

אמר אביי:

כשבצינו מבחוץ.

⁴ שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון ה'

8. ד, א

רַט"י

המקמץ. מפרש במסכת כתובות (דף עז.) המקמץ בידו צואת כלבים ואומר אני כי לתקן בהן עורות שקורין קורדווין שמעבדים אותן בצואת כלבים: **והמצרף נחשת**. שמצרפו במקום שחופרין אותו מן הקרקע כדמפרש במסכת כתובות (שם) וכל אלו ריחן רע ואין יכולין לעלות עם חביריהם:

אָמַר מֶר:

"כָּל זְכוּרָה - לְרַבּוֹת אֶת הַקְּטָנִים".

וְהִתְנַן:

"חֹזֵק מַחְרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן!"

אָמַר אַבְי:

לֹא קָשִׁיא:

כָּאן - בְּקָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְחֵינּוּדָה,

כָּאן - בְּקָטָן שֶׁלֹּא הֵגִיעַ לְחֵינּוּדָה.

קָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְחֵינּוּדָה דְּרַבְּנָן הוּא!

אֵין הֵכִי נְמִי,

וְקָרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֵלְמָא.

וְאַלָּא קָרָא לְמָאי אֶתָּא?

לְכַדְאַחֲרֵיהֶם,

דְּתַנְיָא⁵:

"אַחֲרֵים אוֹמְרִים:

הַמְּקַמֵּץ, וְהַמְּצַרֵּף נְחֹשֶׁת, וְהַבּוֹרְסִי - פְּטוּרִין מִן הָרְאִיָּה, מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר: "כָּל זְכוּרָה" - מִי שִׁיכּוֹל לַעֲלוֹת עִם כָּל זְכוּרָה, יֵצְאוּ אֵלָיו שְׁאִינָן רְאוּיִין לַעֲלוֹת עִם כָּל זְכוּרָה".

רש"י

כדאמרן. זכור להוציא את הנשים:
 לה לה מאשה. כתיב הכא וכתב לה (דברים כד) וכתיב התם או חפשה לא נתן לה (ויקרא יט):
 לא נצרכה כו'. מיהו למשנה אחרונה הואיל ובידינו לכוף את רבו חייב דאין לו אלא אדון אחד:

9. ד, א

"נָשִׁים וְעֶבְדִים שְׂאִינָן מְשֻׁחָרְרִים."

בשלמא "נָשִׁים" - כדאמרן,
 אלא "עֶבְדִים" - מנלן?

אמר רב הונא:

אמר קרא: **"אל פני האדון ה"** (שמות כג, יז) - מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה שיש לו אדון אחר.

הא למה לי קרא?

מכדי כל מצוה שהאשה חייבת בה - עבד חייב בה,
 כל מצוה שאין האשה חייבת בה - אין העבד חייב בה,
 דגמר **"לה"** (ויקרא יט, כ) **"לה"** (דברים כד, ג) מאשה!

אמר רבינא:

לא נצרכה אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין.

דיקא נמי,

דקתני: **"נָשִׁים וְעֶבְדִים שְׂאִינָן מְשֻׁחָרְרִין."**

מאי **"שְׂאִינָן מְשֻׁחָרְרִין"**?

אילימא שאינן משוחררין כלל - 'עבדים' סתמא
 אלא לאו, שאינן משוחררין לגמרי,
 ומאי ניהו?

מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

שמע מינה.

10. ד, א-ב

רפ"י

דבר אחר כו'. פרט לבעלי קבין מפעמים נפקא כדאמרינן לעיל הלכך רגלים למעוטי מי שצריך משענת אחרת לבד מרגליו: **מפנקי.** שאין הולכין בלא מנעל דאין אדם נכנס להר הבית במנעלו דכתיב מי בקש זאת מיידכם רמוס חצרי: **פטורים מן הראיה.** אין חייבין לשלוח עולות ראיותיהן על ידי שליח: טמא אינו (חייב) בביאה שאינו יכול ליכנס למקדש דכתיב (כי מקדש) ה' טמא ונכרתה (במדבר יט): **ערל.** ישראל שמתו אחיו מחמת מילה: הכי גרסינן דמרבי ליה ערל כטמא: **איש איש.** מזרע אהרן והוא צרוע או זב: **לרבות את הערל.** שהוא כטמא שלא יאכל תרומה אם כהן הוא:

"והחגיג והסומא והחולה והזקן".

תנו רבנן:

"**רגלים**"⁶ (שמות כג, יד) - **רגלים,**

פרט לבעלי קבין.

דבר אחר:

"**רגלים**" - **פרט ל: חגיג,**

ולחולה,

ולסומא,

ולזקן.

ולשאינו יכול לעלות ברגליו".

"ושאינו יכול לעלות ברגליו" - לאתווי מאי?

אמר רבא:

ד,ב, לאתווי ^אמפנקי,

דכתיב: **"מי תבאו לראות פני מי בקש זאת מיידכם רמוס חצרי"** (ישעיהו א, יב).

תנא:

"**הערל והטמא - פטורין מן הראיה**".

בשלמא טמא דכתיב: **"ובאת שמה ... והבאתם שמה"**⁷ (דברים יב, ה-ו) -

כל שישנו בביאה - ישנו בהבאה,

וקל שאינו בביאה - אינו בהבאה!

אלא ערל מנלן?

הא מני רבי עקיבא היא,

דמרבי לערל כטמא.

דתניא:

"**דבי עקיבא אומר:**

"איש איש"⁸ (ויקרא כב, ד) - **לרבות את הערל**".

תנו רבנן:

"**טמא - פטור מן הראיה,**

דכתיב: "ובאת שמה ... והבאתם שמה",

כל שישנו בביאה - ישנו בהבאה,

וקל שאינו בביאה - אינו בהבאה.

רבי יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה:

סומא באחת מעיניו - פטור מן הראיה,

שנאמר: "יראה" "יראה": בדרך שבא לראות כך בא לראות,

מה בא לראות בשתי עיניו - אף לראות בשתי עיניו".

⁶ שלש רגלים תחוג לי בשנה

⁷ כי אם-אל-המקום אשר-יבחר ה' אלהיכם מקל-שבטיכם לשום את-שמו שם לשכנו תדרשו וּבֵאתָ שָׁמָּה. ו והבאתם שמה עלתיכם וּבְהִיכֶם וְאֵת מעשרתיכם וְאֵת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְתֵיכֶם וּבְכֵרֶת בְּקֶרְבְּכֶם וְצֹאנְכֶם

⁸ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב כקדשים לא יאכל

רש"י

עבד. שהוא חביב לרבו עד שרבו מצפה ושואף מתי יראהו יתרחק מעליו:
יתרחק מעליו. איך הגיע יום שנהפך לו לשונא ורחקו וצוה שלא יראהו שנאמר כי תבאו וגו':

תוכחה. שמוכיח פשעו בפניו: **מאי היא**. מנא לן דמתירא: **כולי האי ואולי**. כל היסורין הללו יקבל ועודנו בספק אם תהיה לו תקוה:

ויש נספה בלא משפט. יש כלה ואין עון בידו ולא היה משפט לספות:

ומי איכא דאזיל כו'. השי"ס: קא בעי לה:

אמר ליה. מלאך לשלוחו: **אייתי לי מרים מגדלא נשייא**. הרוג את מרים המקלעת שיער הנשים:

11. ד, ב - ה, ב

רב הונא כי מטוי להאי קרא: **"יִרְאֶה" "יִרְאֶה"** - בכי. אָמַר: עָבַד שָׂרְבוּ מִצַּפָּה לְרֵאוֹתוֹ, יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ?! דְּכַתְיִב: **"מִי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פָּנָיו מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמוֹס חֲצָרָיו"** (ישעיה א, יב).

רב הונא כי מטוי להאי קרא - בכי: **"וְזִבְחֹתָ שְׁלָמִים וְאִכְלַתְ שֶׁם"** (דברים כז, ז), עָבַד שָׂרְבוּ מִצַּפָּה לְאִכּוֹל עַל שְׁלַחְנוּ יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ?! דְּכַתְיִב: **"לִמָּה לִי רַב זְבָחִיכֶם יֹאמֵר ה'"** (ישעיה א, יא).

רבי אלעזר כי מטוי להאי קרא - בכי: **"וְלֹא יָבֹלוּ אַחֲיוּ לְעֵנֹת אֹתוֹ מִי נִבְהֲלוּ מִפְּנָיו"** (בראשית מה, ג), ומה תוכחה של בשר ודם קד, תוכחה של הקדוש ברוך הוא - על אחת כפמה וכמה!

רבי אלעזר כי מטוי להאי קרא - בכי: **"וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵל שְׂאוּל: לָמָּה הֲרִזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי"** (שמואל א' כח, טו), ומה שמואל הצדיק היה מתירא מן הדין, אָנוּ עַל אַחַת כְּפָה וְכָמָּה!

שְׂמוּאֵל - מאי היא?

דְּכַתְיִב: **"וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֵל שְׂאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֲלִים"** (שמואל א' כח, יג). **"עֲלִים"** - תְּרִי מִשְׁמַע, חַד - שְׂמוּאֵל, וְאִידֶךְ - דְּאָזַל שְׂמוּאֵל וְאַתֵּייהָ לְמֹשֶׁה בְּהַרְיָה. אָמַר לִיה: דְּלִמָּא חֶס וְשְׁלוֹם לְדִינָא מִתְּבַעֲינָא, קוּם בְּהַדָּאי, דְּלִיכָא מִילְתָּא דְּכַתְבַתְּ בְּאוּרִייתָא דְּלָא קִיַּמְתִּיהָ.

רבי אמי כי מטוי להאי קרא - בכי: **"וַיָּתֵן בְּעֶפְרַיִם אֹרֵי יֵשׁ תְּקוּהָ"** (איכה ג, טט), אָמַר: כּוֹלֵי הַאי וְאוּלִי.

רבי אמי כי מטוי להאי קרא - בכי: **"בִּקְשׁוּ צֶדֶק בִּקְשׁוּ עֲנִיָּה אוּלִי תִסְתְּרוּ בְיוֹם אָף ה'"** (צפניה ב, ג), אָמַר: כּוֹלֵי הַאי וְאוּלִי.

רבי אסי כי מטוי להאי קרא - בכי: **"שִׁנְאוּ דַע וְאֶהְבּוּ טוֹב וְהִצִּיגוּ בְשַׁעַר מִשְׁפַּט אוּלִי יִחַן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת"** (עמוס ב, טו), כּוֹלֵי הַאי וְאוּלִי.

רב יוסף כי מטוי להאי קרא - בכי: **"וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט"** (משלי יג, כג), אָמַר: מִי אִיכָא דְּאָזַל בְּלֹא זְמֻנְיָה?

אין,

כי הא דרב ביבי בר אבין הוה שכיח גביה מלאך המות. אָמַר לִיה לְשִׁלוּחִיה: זֵיל אֵייתִי לִי מְרִים מְגַדְלָא שִׁיעַר נְשִׂיאָא. אָזַל אֵייתִי לִיה מְרִים מְגַדְלָא דְּרַדְקִי. אָמַר לִיה: אֲנָא מְרִים מְגַדְלָא שִׁיעַר נְשִׂיאָא אָמְרִי לָךְ! אָמַר לִיה: אֵי הָכִי, אַהֲדָרָה! אָמַר לִיה: הוּאִיל וְאֵייתִיתָה לִיהוּי לְמִנְיָנָא!

רַש"י

היכי יכלת לה. מאחר שלא הגיע זמנה:
הות נקיטא מתארא בידה. היתה אחוזת בידה האוד של תנור שקורין פרגו"ן:
וקא מחריא תנורא. מכבדת את התנור:
אותיבתיה אגבה דכרעה. הושיבתו על גב רגלה ונכות והורע מזלה:
דרעינא להו אנא. איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה אלא מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותיו והוא קרוי דור:
דמעביר במיליה. מעביר על מדותיו:
דמטו. נתבשלו:
הני מינטרן. אותן שלא בישלו כל צורכן אין ממהרות לירקב:
היינו דכתיב כו'. הטובות ירא פן ירקבו אף הבחורים הצדיקים נאחזין למיתה פן יחטאו:
אדזוטר. בעודו בחור:
אי בעי האי מרבנן. להיות הולך בדרך טובים הוי חיי:
מבעט ברבותיו הוה. רבי אלכסנדרי היה מכיר בו שלא היה מן הקדושים וכתוב וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים (קהלת ח) ותניא במסכת קדושין (דף לג.): מורא זו איני יודע מהו כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלהיך (ויקרא יט) הוי אומר מורא זו כבוד חכמים:
קלות כחמורות. עושקי שכר שכיר כמנאפים ומכשפים:
ומטי גר. בהאי קרא כתיב:
ולא יראוני. ובהא קרא כתיב:
כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם. ואף על הנעלמות ממנו שעשה שוגג הוא מביאו במשפט:

הא, הות נקיטא מתארא בידה והות קא שגרא ^ומחריא תנורא, שקלתא ואנחתא אגבה דכרעה, קדחא ואיתרע מזלה, ואייתיתיה. אָמַר ליה רב ביבי בר אבין: אית לכו רשותא למיעבד הכי? אָמַר ליה: ולא כתיב: **"ויש נספה בלא משפט"** (משלי ג, כג)? אָמַר ליה: והכתיב: **"דור הלך ודור בא"** (קהלת א, ד)! אָמַר: דרעינא להו אנא, עד דמלו להו לדרא, והדר משלימנא ליה לדומה. אָמַר ליה: סוף סוף שנייה מאי עבדת? אָמַר: אי איפא צורבא מרבנן דמעביר במיליה - מוסקינא להו ליה, והווא חלופיה.

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא - בכי:
"ותסיתני בו בבלעז חנם" (איוב ב, ג),
 עבד שרבו מסיתין לו וניסת, - תקנה יש לו?!

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא - בכי:
"הן בקדשו לא יאמין" (איוב טו, טו),
 אי "בקדושו לא יאמין" - במאן יאמין?

יומא חד הוה קא אזיל באורחא, הווייה לההוא גברא דהוה מנקיט תאני, שביק הנה דמטו ושקיל הנה דלא מטו. אָמַר ליה: לאו הני מעלן טפי? אָמַר ליה: הני לאורחא בעינן להו, הני נטרן והני לא נטרן. אָמַר: היינו דכתיב: **"הן בקדשו לא יאמין"**.

איני?!
 והא ההוא תלמידא דהוה בשיכבותיה דרבי אלכסנדר ושיכב אדזוטר, ואמר: אי בעי האי מרבנן, הוה חיי. ואם איתא, דלמא **"הן בקדשו לא יאמין"** הוה!

ההוא מבעט ברבותיו הוה.

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא - בכי:
"וקרבתי אליכם למשפט,

והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנושבעים לשקר ובעשקי שכר שכיר"⁹ (מלאכי ג, ה),
 עבד שרבו מקרבו לדונו, וממהר להעידו - תקנה יש לו?!

אָמַר **רבי יוחנן בן זבאי:**
 אוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות.

אָמַר ריש לקיש:
 כל המטה דינו של גר - כאילו מטה דינו של מעלה,
 שנאמר: **"ומטי גר"**.
"ומטי" כתיב.

אָמַר רבי חנינא בר פפא:
 כל העושה דבר ומתחרט בו - מוחלין לו מיד,
 שנאמר: **"ולא יראוני"**,
 הא 'יראוני' - מוחלין להם מיד.

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא - בכי:
"כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלם" (קהלת יב, יד),
 עבד שרבו שוקל לו שגגות פזונות - תקנה יש לו?!

⁹ וקרבתני אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנושבעים לשקר ובעשקי שכר שכיר אלמנה ויתום ומטי גר ולא יראוני אמר ה'

רפ"י

על כל אפי' דבר מועט במשמע:
ונמאס. קצה דעת חבירו בדבר:
מאי אם טוב. דמשמע אף על
 הטובה מביאו במשפט:
שאינו מחותך. שאינו מנוקד
 החלב ומן הגידין האסורים:
בערבי שבתות. שמתוך
 שממהרין לעשות צורכי שבת
 אינן נותנין לב אם מנוקד הוא:
צרות סמוכות זו לזו. לשון
 וכעסותה צרתה (שמואל א א)
 שתי נשים יחד:

זיבורא ועקרבא. נקיט הכי
 משום דאמרינן במסכת ע"ז
 בפרק אין מעמידין (דף כח):
 חמימי לעקרבא וקירי
 לזיבורא וחילופא סכנתא הלכך
 היכא דנכתיה זיבורא ועקרבא
 נעשות צרות זו לזו דלית ליה
 תקנתא לא בקירי דקשה
 לעקרב ולא בחמימי דקשה
 לזיבורא:

**זה הממציא מעות לעני בשעת
 דוחקו**. אלעיל קאי אם טוב ואם
 רע הרגיל להמציא צדקתו לעני
 בשעת דוחקו ולא קודם שעת
 הדחק שיכול לבקש מזונותיו
 ולקנותן בשעת הזול:

לעללא. לקנות התבואה
 דמתרגם ועללת ארעא (ויקרא
 כה):

לתליתא. להפסד ולאבוד כך
 שמעתי ולי נראה לקנות בשעת
 הדחק מזון שהוא תולה בסלו
 כדאמר מר (פסחים דף קיא):
 תלא סילתא תלא מזוני תלאי
 בביתא קשה לעניותא:

אינו מהן. מזרע ישראל דכתיב
 והסתרתני פני מהם (דברים לא)
 שצווק מצרות הבאות עליו
 ואינו נענה שלא יבואו:

מאי "על כל נעלם"?

אמר רב:

זה ההורג פינה בפני חברו, ונמאס בה.

ושמואל אמר:

זה הרק בפני חברו ונמאס.

מאי "אם טוב ואם רע"?

אמרי דבי רבי ינאי:

זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא.

פי הא, דרבי ינאי חזייה ליה הוא גברא דקא יהיב זוזא לעני בפרהסיא,
 אמר ליה: מוטב דלא יהבת ליה, מהשתא דיהבת ליה וכספתיה.

דבי רבי שילא אמרי:

זה הנותן צדקה לאשה בסתר, דקא מייתי לה לידי חשדא.

רבא אמר:

זה המשגר לאשתו בשר שאינו מחותך בערבי שבתות.

והא רבא משגר!

שאני בת רב חסדא, דקים ליה בגווה דבקיאה.

רבי יוחנן פי מטי להאי קרא - בכי:

"וזהו כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות" (דברים לא, כא),
 עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות - תקנה יש לו!?

מאי "רעות ... וצרות"?

אמר רב:

"רעות" - שנעשות "צרות" זו לזו,
 כגון זיבורא ועקרבא.

ושמואל אמר:

זה הממציא לו מעות לעני בשעת דוחקו.

אמר רבא:

היינו דאמרי אינשי:
 זוזא לעללא לא שכיחא, לתליתא שכיח.

"וזהו אפי' בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם"¹⁰ (דברים לא, יז).

אמר רב כרדלא בר טבימי אמר רב:

כל שאינו ב'הסתר פנים' - אינו מהם

הב, כל שאינו ב'וזהו לאכל' (דברים לא, יז) - אינו מהם.

אמרו ליה רבנן לרבא:

מר לא ב'הסתר פנים' איתיה, ולא ב'וזהו לאכל' איתיה!

¹⁰ וזהו אפי' בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכול

רס"י

והיה לאכול. שהעובדי כוכבים שוללין ממונו: וגרבוהו. שללוהו: בחלום אדבר בו. ביום ההוא קא דייק ביום ולא בלילה שמראין לו חלום כדי שיתפלל על הדבר: ידו נטויה. להגן עליו: אפיקורסים. שאינם מאמינים לדברי רז"ל כגון צדוקים: אחוי ליה. על ידי סימן רמז לו החזיר פניו: במחוג. ברמז: נסרחה חכמתם. באדום כתיב האין עוד חכמה בתימן אבדה עצה מבנים מישראל: לנגדך. בשוה:

אמר להו: מי ידעיתו כמה משדרנא בצנעא בי שבור מלכא!?

אפילו הכי, יהבו ביה רבנן עינייהו.

אדהכי שדור דבי שבור מלכא וגרבוהו.

אמר:

היינו דתנא:

"אמר דבן שמעון בן גמליאל:

כל מקום ש"נתנו חכמים עיניהם" או מיתה או עוני."

"ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים לא, יח).

אמר רבא,

אמר הקדוש ברוך הוא: אף על פי שהסתרתני פני מהם, בחלום אדבר בו.

רב יוסף אמר:

ידו נטויה עלינו,

שנאמר: **"ובצל ידי פסיתך"** (ישעיהו נא, טז).

דבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר, אחוי ליה ההוא מינא: עמא דאהדרניהו מריה לאפיה מיניה. אחוי ליה: ידו נטויה עלינו.

אמר ליה קיסר **דדבי יהושע**: מאי אחוי לך?

עמא דאהדרניהו מריה לאפיה מיניה,

ואנא מחוינא ליה: ידו נטויה עלינו.

אמרו ליה לההוא מינא: מאי אחויית ליה? עמא דאהדרניהו מריה מיניה.

ומאי אחוי לך? לא ידענא.

אמרו: גברא דלא ידע מאי מחווי ליה, במחוג יחוי קמי מלכא! אפקוהו וקטלוהו.

כי קא ניחא נפשיה **דדבי יהושע בן חנניה** אמרו ליה רבנן:

מאי תיחוי עלן ממנאי?

אמר להם: **"אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם"**¹¹ (ירמיהו מט, ז),

כין ש"אבדה עצה מבנים - נסרחה חכמתן" של אומות העולם.

ואי בעית אימא:

מהכא: **"ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדה"** (בראשית לג, יב).

12. ה, ב

כ"י

בבתי גואי. איכא דכתיב
במסתרים:
הכי גרסינן ובבתי בראי ליכא
והכתיב ויקרא. וכל קריאה
השמעת קול היא:

רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר שילא.
שְׁמַעִיָּה לִינוּקָא דְהוּנָה קָא קָרִי: "מִי הֵנָּה יוֹצֵר הַיָּמִים וּבִרְאָה רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שָׁחֹ?" (עמוס ד, יג).
אָמַר: עֶבֶד שְׂרָבוּ מַגִּיד לוֹ מַה שִׁיחֹ - תִּקְנֶה יֵשׁ לֹ?!

מאי "מה שחֹ"?

אמר רב:

אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה.

איני?!

והא רב כהנא הוה גני תותי פורייה דרב, ושְׁמַעִיָּה דְסַח וְצַח וְעָשָׂה צְרָכֵי.
אָמַר: דְּמִי פּוּמִיָּה דְרַב כְּמֵאן דְּלֹא טְעִים לִיה תִּבְשִׁילָא.
אָמַר לִיה: כְּהֵנָּא, פּוּק! לֹא אֹרַח אֲרַעָא!

לא קשיא:

כָּאן - דְּצָרִיךְ לְרַצוּיָה.

הָא - דְּלֹא צָרִיךְ לְרַצוּיָה.

"וְאִם לֹא תִשְׁמָעִיָּה בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֹה" (ירמיהו יג, ז).

אמר רב שמואל בר אינא משמיה דרב:

מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו.

מאי "מפני גֹה"?

אמר רב שמואל בר יצחק:

מפני גאווותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לגויים.

רבי שמואל בר נחמני אמר:

מפני גאווותה של מלכות שמים.

ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא?

והאמר רב פפא:

אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא,

שְׁנַאָמַר: "הוֹד וְהִדָּר לְפָנָיו עוֹ וְחִדְוָה בְּמִקְמוֹ" (דברי הימים א' טז, כז)!

לא קשיא:

הָא - בְּבֵתִי גֹאֵי.

הָא - בְּבֵתִי בְּרָאֵי.

ובבתי בראי, לא?!

והא פתיב: "וַיִּקְרָא אֲדֹנָי ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וּלְקָרְחָה וּלְחַגֹּר שִׁק" (ישעיהו כב, יב)!

שאני חרבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום בכו,

שְׁנַאָמַר: "הֵן אֲרֵאלִים צָעְקוּ הֵצֵה מְלֹאכֵי שְׁלוֹם מִרַ יְבֻכְיֹון" (ישעיהו לג, ז).

13. ה, ב

רש"י

מאיגרא רם לבירא עמיקתא.
כמה גדולה נפילה זו אין לך
גבוה ובור עמוק כמשמים
לארץ:

"וְדַמְעָה תְּדַמְעֵנִי וְתִרְדַּע עֵינַי דְּמַעְיָה מִי נִשְׁבְּחָה עֲדָר הַ" (ירמיהו יג, ז).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

שְׁלֵשׁ דְּמַעוֹת הִלְלוּ לְמָה?

אַחַת - עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן,

וְאַחַת - עַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי,

וְאַחַת - עַל יִשְׂרָאֵל שְׁגָלוּ מִמְּקוֹמָן.

וְאִיכָּא דְאָמְרִי:

אַחַת - עַל בֵּיטוּל תּוֹרָה.

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר: "עַל יִשְׂרָאֵל שְׁגָלוּ" - הֵייוּ דְכָתִיב: "מִי נִשְׁבְּחָה עֲדָר הַ",

אַלָּא לְמָאן דְאָמַר: "עַל בֵּיטוּל תּוֹרָה" - מָאִי "מִי נִשְׁבְּחָה עֲדָר הַ"?

כִּינּוּ שְׁגָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּקוֹמָן אֵין לָךְ בֵּיטוּל תּוֹרָה גְדוֹל מְזָה.

תְּנִי רַבְנָן:

"שְׁלֵשָׁה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה עֲלֵיהוּ בְּכָל יוֹם:

עַל שְׂאֵפְשֵׁר לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק,

וְעַל שְׂאֵי אִפְשֵׁר לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וְעוֹסֵק,

וְעַל פְּרָנְס הַמִּתְגָּאָה עַל הַצָּבוּר."

רַבִּי הוּהוּ נְקִיט סֶפֶר קִינּוֹת, וְקָא קְרִי בְּגוּיָה,

כִּי מָטָא לְהָאֵי פְסוּקָא: "הַשְּׁלִיחַ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ"¹² (איכה ב, א), נִפְל מִן יְדִיָּה.

אָמַר: מְאִיגְרָא רָם לְבִירָא עִמִּיקָתָא.

רס"י

תקפיה. רבי לר' חייא ואזיל רבי בהדיה :
כי הוּוּ מיפטרין מקמיה. שנטלו ממנו רשות :
איכו השתא. אם לא באתי עמך והאמנתי לך מנעתי מברכה זו :
מנא לך. שכל כך גדולה הקבלת פנים :
כדקש. כשהזקין רבי יעקב :
היה רגיל כו'. מהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות :

14. ה, ב

רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו ליהווא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא? נזיל וניקביל אפיה.
 אמרי: איכא צורבא מרבנן הכא, ומאור עינים הוא.
 אמר ליה רבי חייא לרבי: תיב את, לא תנזל בנשיאותך, אזיל אנא ואקביל אפיה.
 תקפיה ואזל בהדיה.

כי הוו מיפטרין מיניה, אמר להו: אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין תזכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין.
 אמר ליה: איכו השתא מנעתן מהאי בירכתא.

אמרו ליה: ממאן שמיצא לך?

מפרקיה דרבי יעקב שמייע לי,

דרבי יעקב איש כפר חיטייא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא,

כי קש אמר ליה: לא נצטער מר, דלא יכיל מר.

אמר ליה: מי זוטר מאי דכתיב בהו ברבנן:

"יחי עוד לנצח לא ידעה השחת, כי ידעה חכמים זמותו" (תהלים מט, י-יא),

ומה הרואה חכמים במיתתו יחיה, בחייהו - על אחת כמה וכמה.

רב אידי אבוה דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא, וחד יומא בבי רב, והוה קרו ליה רבנן: "בר בי רב דחד יומא".

חלש דעתיה,

קרי אנפשיה: "שחוק לדעו אהיה [קרא לאלוה ויענהו שחוק צדיק תמים]"¹³ (איוב יב, ד).

אמר ליה רבי יוחנן:

במטותא מינד, לא תעניש להו רבנן.

נפק רבי יוחנן לבי מדרשא, ודרש: "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרבי יחפצון" (ישעיהו נח, ב).

וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו!?

אלא לומר לך:

כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה.

וכן במדת פורענות,

דכתיב: "במספר הימים אשר תרתם את הארץ"¹⁴ (כמדבר יד, לד),

וכי ארבעים שנה חטאו! והלא ארבעים יום חטאו!

אלא לומר לך: כל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה.

15. ה, ב

רש"י

עד הכא מאן אתייה. עד ירושלים מי הביאו והלא משהוא יכול להיות חוץ מאמו יכול לאחוז ביד אביו דכדי עלייה מירושלים להר הבית אתה אומר שיחנכוהו ועד ירושלים מי הביאו:

מחייבא בשמחה. לעלות לרגל ולשמח בחג עם בעלה דעל השמחה נצטוו נשים דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים יד):

מכאן ואילך. דאימיה לא מחייבא להתראות בהר הבית: **עד יגמל.** לסוף כ"ד חדש שכן תינוק יונק ומשנה ראשונה הוא יכול לרכוב על כתיפו של אביו כדי לעלות מירושלים להר הבית וכל שכן משילה למשכן:

הכי גרס קטן חיגר לדברי בית שמאי וסומא לדברי שניהן. דאילו חיגר לדברי בית הלל לא מיבעיא לן דלא מחנכין ליה דהא אמרין אין מחנכין אלא לקטן שיכול לאחוז ולעלות ברגליו בירושלים וזה אינו יכול אבל לבית שמאי דמחייבי לחנכו משיכול לרכוב קטן חיגר יכול לרכוב על כתיפו של אביו והסומא יכול לאחוז לב"ה מהו צריך חינוך או לא:

שאינו יכול להתפשט. שאין סופו להתפשט עולמית:

קטן מיבעיא. הלא אין חינוך קטן אלא כדי להנהיגו שיחא סרוך אחר מנהגו לכשיגדיל וכיון שזה פטור לכשיגדיל למה לי חינוך:

שיכול להתפתח. קודם שיגדיל:

"אי זהו 'קטן'?"

כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו.

מתקיף לה רבי זירא:

ו,א עד הכא, מאן אתייה?

אמר ליה אביי:

עד הכא דמחייבא אימיה בשמחה אייתיתיה אימיה, מכאן ואילך, אם יכול לעלות ולאחוז בידו של אביו מירושלים להר הבית - חייב, ואי לא - פטור.

השיב רבי תחת בית הלל:

לדברי בית שמאי: **"וחנה לא עלתה מי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאתיו"** (שמואל א', א, כב), והא שמואל יכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה!

אמר ליה אבוה:

ולטעמיה, תיקשי לך: חנה גופה מי לא מחייבא בשמחה?!

אלא, חנה, מפנקותא יתירתא חזייא ביה בשמואל, וחשא ביה בשמואל לחולשא דאורחא.

בעי רבי שמעון:

קטן חיגר, לדברי בית שמאי,

וסומא, לדברי שניהם,

מהו?

הכי דמי?

אילימא בחיגר שאינו יכול להתפשט, וסומא שאינו יכול להתפתח -

השתא גדול פטור, קטן מיבעיא?!

לא צריכא,

בחיגר שיכול להתפשט,

וסומא שיכול להתפתח,

מאי?

אמר אביי:

כל היכא דגדול מחייב מדאורייתא, קטן נמי מחנכין ליה מדרבנן.

כל היכא דגדול פטור מדאורייתא, מדרבנן קטן נמי פטור.

16. ו, א

רש"י

מצינו בעצרת. בפי שור או כשב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה לה' וכתוב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים (ויקרא כג):

ישנה לפני הדיבור. קודם מתן תורה הקריבו שלמים בסיני דכתיב וישלח את נערי בני ישראל (שמות כד) ואעייג דהאי קרא כתיב בואלה המשפטים לאחר עשרת הדברות קודם עשרת הדברות הוה ואין מוקדם ומאוחר בתורה והכי תניא במסכת שבת בפרק ר' עקיבא (דף פח.) רבי יוסי אומר בשני עלה וירד בשלישי עלה וירד ברביעי ירד ושוב לא עלה בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי ניתנה תורה ואין אתה מוצא בנתינת התורה בנין מזבח אלא באותו שנאמר וישלח את נערי בני ישראל וגו' ולקמן פריך התם נמי עולה הואי:

נשיאים. בחנוכת המזבח הקריבו שלמים יותר מעולות דכתיב כל הבקר לעולה וגו' וכל בקר זבח השלמים וגו' (במדבר ז):

שתי אכילות. מזבח ואדם: נשיאים קרבן יחיד וראייה וחגיגה קרבן יחיד אבל כבשי עצרת קרבן צבור ומתורות הלשכה:

ראייה נמי ישנה לפני הדיבור. דעולה נמי הוה התם:

מדבר הנוהג לדורות. כבשי עצרת:

עולת תמיד הואי. חובת כל יום ויום ולא גמרינן מינה:

עולת ראייה הואי. על שם ויחזו את האלהים:

"בית שמאי אומרים:

הראייה שתי כסף,

והחגיגה - מעה כסף.

ובית הלל אומרים:

הראייה - מעה כסף,

והחגיגה - שתי כסף].

תנו רבנן:

"בית שמאי אומרים:

הראייה - שתי כסף,

והחגיגה - מעה כסף.

והראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין בו בחגיגה,

ועוד: מצינו בעצרת שריפה בהן הכתוב בעולות יותר מבשלמים.

ובית הלל אומרים:

הראייה - מעה כסף,

וחגיגה - שתי כסף.

ושחגיגה ישנה לפני הדיבור, מה שאין בו בראייה.

ועוד: מצינו בנשיאים שריפה בהן הכתוב בשלמים יותר מעולות."

ובית הלל מאי טעמא לא אמרי כבית שמאי?

דקא אמרת: "ראייה עדיפא", דעולה כולה לגבוה.

אדרבא, חגיגה עדיפא, דאית בה שתי אכילות!

ודקא אמרת: "נילף מעצרת" -

דנין קרבן יחיד מקרבן יחיד, ואין דנין קרבן יחיד מקרבן צבור!

ובית שמאי מאי טעמא לא אמרי כבית הלל?

דקא אמרת: "חגיגה עדיפא דישנה לפני הדיבור" -

ראייה נמי ישנה לפני הדיבור.

ודקא אמרת: "נילף מנשיאים" -

דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות, ואין דנין דבר הנוהג לדורות מדבר שאינו נוהג לדורות.

ובית הלל,

מאי שנא חגיגה דישנה לפני הדיבור, דכתיב: **"ויזבחו זבחים שלמים"**¹⁵ (שמות כד, ה),

ראייה נמי הכתיב: **"ויצעלו עלת"** (שמות כד, ה)!

קסברי בית הלל:

עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי.

ובית שמאי?

סברי: עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הואי.

¹⁵ ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים

17. ו, א-ב

רַבִּי

כללות נאמרו בסיני. הרבה דברים נאמרו סתומים בסיני שלא נתפרשו כל צרכן ופירושו לו לאחר שהוקם המשכן באהל מועד שהרי לא נתפרשו שם הלכות עבודה ככל הצריך אלא מזבח אדמה מעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך (שמות כ) ולא פי' מתן דמיהן הפשיטן וניתוחן של עולות והקרבת אימורין של שלמים: **ופרטות באהל מועד**. משהוקם המשכן ודיבר עמו מעל הפרוכת שם פירש לו הכתוב כדכתיב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר ובספר תורת כהנים דהיינו ויקרא נתפרשו כל הלכות קרבן וכן דברים הרבה:

ונשנו. פעם שנית וכל מה שנאמר כאן נאמר כאן ואע"פ שלא נכתב: **ונשתלשו בערבות מואב**. מפי משה לישראל שנאמר בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה וגוי' (דברים א):

ואי סלקא דעתך עולת סיני עולת תמיד הואי. וחובת הדורות מפי הגבורה:

מי איכא מידי כו'. אלא ודאי עולת ראייה הואי ומאיליהם הקריבוה:

והיא עצמה לא קרבה. והעולה שהקריבו הבכורות עולת ראייה הוה:

ומה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר. לשון תימה ומשמע שלא הקריבו לפי שזופין היו:

שבטו של לוי. הקריבוה משלהם: **שמחה**. אף הם שלמי שמחה אם אין לו בשר שלמים של נדר ונדבה שהתנדב כל השנה שמביאין ברגל ולא מעשר בהמה מביא שלמים משלו או ממעות מעשר שני שלו להיות לו בשר לשובע שאין שמחת החג אלא בבשר:

שחגיגה ישנה לפני הדיבור. אותן שלמים שהקריבו הבכורות אף על פי שלא ברגל הקריבו חגיגה נקראו שבהן נתקיים ויחוגו לי במדבר (שמות ה) שנאמר להם במצרים:

השמחה נוהגת בנשים. דכתיב ושמחת אתה וביתך (דברים

מה שאין כן בשתיהן. דמצות עשה שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה אותן: הכי גרסינן ורבי ישמעאל מאי טעמא קא מוקמת ליה כבית שמאי אי סלקא דעתך וכו'. ולא גרסינן אמר לך והכי פירושא לאביי פריך דאמר לעיל בית שמאי ורבי ישמעאל כו' מאי טעמא מוקמת לה לרבי ישמעאל דלא כהלכתא דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה משום דשמעת ליה דאמר פרטות לא נאמרו בסיני וקשיא לך אי סלקא דעתך עולת תמיד הואי ומי איכא מידי כו' משום הכי לא הוה לך לאוקמה כבית שמאי:

אָמַר אַבְי:

בית שמאי, ורבי אלעזר, ורבי ישמעאל, כוליהו סבירא להו: עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הואי.

ובית הלל, ורבי עקיבא, ורבי יוסי הגלילי,

כוליהו סבירא להו: עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי.

"בית שמאי" - הא דאמרן.

"רבי ישמעאל" -

דתניא:

"רבי ישמעאל אומר:

כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד.

ו,ב

"ורבי עקיבא אומר:

כללות ופרטות:

נאמרו בסיני,

ונשנו באהל מועד,

ונשתלשו בערבות מואב."

ואי סלקא דעתך:

עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי -

מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח, ולבסוף בעי הפשט וניתוח!?

"רבי אלעזר" -

דתניא:

"עולת תמיד העשיה בהר סיני" (במדבר כח, ו),

רבי אלעזר אומר:

מעשיה נאמרו בסיני, והיא עצמה לא קרבה.

רבי עקיבא אומר:

קרבה, ושוב לא פסקה.

אלא מה אני מקיים:

"הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל" (עמוס ה, כה)?

שבטו של לוי שלא עבדו עבודה זרה הן הקריבו אותה."

בית הלל - הא דאמרן.

רבי עקיבא - הא נמי דאמרן.

רבי יוסי הגלילי -

דתניא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:

שלוש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל:

ראייה,

וחגיגה,

ושמחה.

יש בראייה - שאין בשתיהן.

יש בחגיגה - שאין בשתיהן.

יש בשמחה - שאין בשתיהן.

"יש בראייה - שאין בשתיהן":

שהראייה - עולה כולה לגבוה,

מה שאין כן בשתיהן.

"יש בחגיגה - מה שאין בשתיהן":

שהחגיגה - ישנה לפני הדיבור,

מה שאין בשתיהן.

רש"י

הא ר' יוסי הגלילי. דשמעת ליה בהדיא דאמר לעיל עולת תמיד הואי ואפילו הכי שמעינן בעולת תמיד דלית ביה הפשט וניתוח:

"יש בשמחה מה שאין בשתייהן":
שהשמחה - נוהגת באנשים ובנשים,
מה שאין בשתייהן".

ורבי ישמעאל, מאי טעמא קא מוקמת ליה כבית שמאי?
"אי סלקא דעתך: עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי -
מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח, ולכסוף בעי הפשט וניתוח?"!
והא רבי יוסי הגלילי, דאמר: עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי,
מעיקרא לא בעי הפשט וניתוח, ולכסוף בעי הפשט וניתוח!
דתנא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:
עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח,
לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך!"

סמי מכאן רבי ישמעאל.

18. ו, ב

["וַיִּשְׁלַח אֶת-נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עִלָּת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים"].

בְּעֵי רַב הַסְּדָא:

הָאֵי קָרָא הֵיכִי כְּתִיב?

"וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עִלָּת"¹⁶ (שמות כד, ה) - כְּבָשִׂים.
 "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' - פְּרִים".

אוּ דְלָמָּא:

אִידֵי וְאִידֵי - פְּרִים הוּוּ?

לְמַאי נִפְקָא מִיְנָה?

מָר זוּטְרָא אָמַר:

נִפְקָא מִיְנָה: לְפִיּוּסוּק טְעָמִים.

רַב אַחָא בְרִיה דְרַבָּא אָמַר:

לְאוּמָר: הָרִי עָלֵי עוֹלָה פְּעוּלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר,

מַאי?

פְּרִים הוּוּ, אוּ כְּבָשִׂים הוּוּ?

תִּיקוּ.

רש"י

לפסוקי טעמים. בנגינות אם תאמר שני מינין צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנחתא כמו שאנו קורין אותו או בזקף קטן טעם שמפסיק הדבור ממה שלאחריו ואם מין אחד היה צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשטא או רביע: לאומר הרי עלי עולה כו' גר' ולא גרסי' כאומר: נפקא מינה לאומר הרי עלי עולה כאותה עולה. מה יביא פרים או כבשים תיקו:

¹⁶ וַיִּשְׁלַח אֶת-נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עִלָּת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים

19. ו, ב - ז, א

רפ"י

תנן התם. במסכת פאה :
הפאה. לא נתנה בו תורה שיעור ואע"פ שאין לפאה שיעור נתנו בו חכמים שיעור אחת מששים :
וכן הבכורים. ולקחת מראשית כל פרי האדמה (דברים כו) ולא נאמר כמה :
והראיון. לקמן מפרש :
אמר רבי יוחנן כסבורין היינו לפרש. האי אין לו שיעור דקתני הכא :
אין להן שיעור למעלה. שיביא כמה שירצה :
אבל למטה יש לו שיעור. שלא לפחות ממעה כסף כמו ששינו במשנתנו והיינו סבורין דשיעור דאורייתא הוא :
עד שבא ר' אושעיא ברבי ולימד. ברבי גדול בדורו :
והוא שיעור לא למטה ולא למעלה. מן התורה :
אבל חכמים כו'. כלומר שיעור מעה כסף ושתי כסף האמור במשנתנו בראייה ובחגיגה מדברי חכמים הוא אבל אמרו חכמים גרסינן :
מאי הראיון. ולא תנא הראייה דליהוי משמע דמי עולה דאלו השתא לאו בדמים משמע אלא במצות ראיית פנים :
רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה. כמה פעמים שהוא חפץ בא ומראה עצמו בעזרה ואין צריך להביא קרבן בכל ראייה וראייה :
ראיית פנים בקרבן. וצריך להביא קרבן על כל פעם ופעם :
בעיקר רגל. ביו"ט ראשון :
בזבחים. צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין ולא עולת העוף שהיא נמלקת :
נאמרה חגיגה ברגל. למאכל הדיוט :
ונאמרה ראייה לגבוה. דהא לא יראו פני דכתיב משמע לצורכי אני שואל :
מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים. של בהמה דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר (שמות כג) במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר :

תנן התם:
"אלו דברים שאין להם שיעור:
הפאה,
והבכורים,
והראיון,
וגמילות חסדים,
ותלמוד תורה."

אמר רבי יוחנן:
 כסבורין אנו לומר **"הראיון"** - אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי אושעיא ברבי ולימד:
 הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה, אבל חכמים אומרים: הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף.

מאי "הראיון"?

רבי יוחנן אמר:
 ראיית פנים בעזרה.

וריש לקיש אמר:
 ראיית פנים בקרבן.

בעיקר הרגל - כולי עלמא לא פליגי: ראיית פנים בקרבן. כי פליגי: בשאר ימות הרגל. כל היכא דאתא ואיתי כולי עלמא לא פליגי דמקבלינן מיניה, כי פליגי דאתא ולא איתי.
רבי יוחנן סבר: ראיית פנים בעזרה, כל אימת דאתי לא צריך לאתויי. **ריש לקיש אמר:** ראיית פנים בקרבן, דכל אימת דאתי צריך לאתויי.

איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן:
"ולא יראו פני ריקם"¹⁷ (שמות כג, יד-טו)!

אמר ליה:
 בעיקר הרגל.

איתיביה:

"ולא יראו פני ריקם" - בזבחים.
 אתה אומר בזבחים, או אינו אלא בעופות ומנחות?
 ודין הוא,
 נאמרה חגיגה להדיוט,
 ונאמרה ראייה לגבוה,
 מה חגיגה האמורה להדיוט - זבחים,
 אף ראייה האמורה לגבוה - זבחים.
 ומה הן זבחים?
 עולות.
 אתה אומר עולות, או אינו אלא שלמים?
 ודין הוא,
 נאמרה חגיגה להדיוט,
 ונאמרה ראייה לגבוה.
 מה חגיגה האמורה להדיוט - בראוי לו,
 אף ראייה האמורה לגבוה - בראוי לו.
 וכן בדיו:

¹⁷ שלוש רגלים תחוג לי בשנה... ולא יראו פני ריקם

רַש"י

ואין נראין חצאין. מפרש לקמן :
 בחטאות ואשמות. שלא תחטא
 ותזקק להביא חטאת ואשם :
 מבית רעד. מבית אוהבך
 הקבי"ה שקרא ישראל רעים
 שנאמר למען אחי ורעי (תהלים
 קכב) :

שלא יהא שולחנך - מלא,
 ושולחן רבך - ריקם!"

אמר ליה:
 בעיקר הרגל.

איתיביה:

"רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

שלוש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברגל:

בחג המצות,

ובחג השבועות,

ובחג הסוכות.

ואין נראין חצאין,

משום שנאמר: "כל זכורך" (שמות כג, יז).

ואין נראין ריקנים, משום שנאמר: "ולא יראו פני ריקם!"

אמר ליה:
 בעיקר הרגל.

איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש:

"יראה" "יראה":

מה אני בחנם - אף אתם בחנם!"

אלא, כל היכא דאתא ולא אייתי דכולי עלמא לא פליגי דעייל ומתחזי ונפיק,

כי פליגי דאתא ואייתי.

רבי יוחנן דאמר: ראית פנים בעזרה, ראית פנים הוא דאין לה שיעור,

הא לקרבן - יש לה שיעור.

וריש לקיש אמר: ראית פנים בקרבן, דאפילו קרבן נמי אין לו שיעור.

איתיביה:

"הקר רגלך מבית רעד" (משלי כה, יז)!

התם בחטאות ואשמות.

כדרבי לוי.

דרבי לוי רמי:

כתיב: "הקר רגלך מבית רעד",

וכתיב: "אבא ביתך בעולות" (תהלים סו, יג)!

לא קשיא:

כאן - בחטאות ואשמות.

כאן - בעולות ושלמים.

תניא נמי הכי:

"הקר רגלך מבית רעד" - בחטאות ואשמות הכתוב מדבר,

אתה אומר בחטאות ואשמות, או אינו אלא בעולות ושלמים?

בשהוא אומר: "אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי" - הרי עולות ושלמים אמור,

הא מה אני מקיים: "הקר רגלך מבית רעד"?

בחטאות ואשמות הכתוב מדבר."

20. ז, א-ב

רש"י

סבר רב יוסף למימר כו'. דאי לאו הכי מאי אין נראין חצאין דיליף מבכל זכורך אי שלא יהיו חצאין עולין מזכורך נפקא שהרי כל הזכרים בכלל זכורך:

א"ל אביי האי נמי לא תיבעי לך קרא דבלאו קרא נמי פשיטא מאחר שחייב את כולן אנא ידענא דכל אחד צריך לזרוז את עצמו דהיאך יאמר האב לאלו הו זריזין ולא לו הו עצלון:

אלא קרא לכדאחרים. והיינו נמי אין נראין לחצאין דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחבורה מועטת כגון אלו שיעשו חבורה לעצמן כך נראה בעיני וחביריי מפרשין דלאו אין נראין לחצאין אתא אביי לפרושי אלא למימרא דקרא לאו להכי אתא וקשיא לי סוף סוף הא דאין נראין חצאין מאי קאמר תנא ועוד ששיטת הש"ס כל היכא דאיכא סבר פלוני למימר הכי ואמר ליה פלוני הכי ההיא מילתא גופא דהוה מצי למימר קמא מתרץ בתרא ואמר ליה דלא תפרשיה הכי אלא הכי:

"ואין נראין חצאין"

[משום שנאמר: "כל זכורך" (שמות כג, יז)].

סבר רב יוסף למימר:

מאן דאית ליה עשרה בנים - לא ליסקו האידינא חמשה ולמחר חמשה.

ז, ב. אומר ליה אביי:

פשיטא! הי מינייהו משנית להו פושעים, והי מינייהו משנית להו זריזין?

אלא, קרא למאי אתא?

לכדאחרים,

דתנא:

"אחרים אומרים"

המקמץ והמצרף נחשת, והבורסי - פטורין מן הראייה,

שנאמר: "כל זכורך" - מי שיכול לעלות עם כל זכורך,

יצאו אלו שאינם יכולין לעלות עם כל זכורך.

רס"י

מתני' עולות במועד באות מן החולין. משמע השתא עולות ראייה הבאות בחולו של מועד באות מן החולין ולא ממועות מעשר שני דקיי"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין במסכת מנחות (דף פב.) ולקמן נמי בגמרא (דף ח.) תניא מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ובגמ' פריך אמאי נקט חולו של מועד כי מיתתי לה ביום טוב נמי מן החולין בעי לאתויי: **ושלמים מן המעשר.** בגמרא מפרש שלמי שמחה דרבינהו קרא בכל מילי: **ויי"ט הראשון של פסח.** בגמרא מפרש מאי היא ומאי שנא פסח דנקט: **ישראל יוצאין ידי חובתן.** משום שמחה בכל ענין שיש להן בשר לשובע ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך: **בנדרים ונדבות.** שהתנדבו כל השנה וכשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן ומקריבין אימוריהן והבשר נאכל לבעלים יוצאין בהן משום שמחה משום דבעי למיתני סיפא והכהנים בחטאות וכו' נקט ברישא ישראל: **והכהנים.** שבאו להן חטאות ברגל חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין וש להן בשר לשובע יוצאין בהן משום שמחה ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע: **יוצאין בחזה ושוק.** המורמים להן משלמי עולי רגלים: **אבל לא בעופות.** בחטאת העוף שאין שובע אלא בבשר בהמה ובגמ' יליף לה:

גמ'

הא. אם הביאן ביום טוב יביאם מן המעשר אם ירצה בתמיה: **וכי תימא.** האי דנקט במועד משום דאגב אורחיה קא משמע לן מילתא אחריתי דאין עולת ראייה קריבה ביום טוב ואף על פי שהיא חובת הרגל הואיל ויש לה תשלומין למחר: **מביאין שלמים.** ביום טוב לפי שיש בהם צורך מאכל הדיוט: **ואין סומכין עליהן.** שהסמיכה שבות היא שמשתמש בבעלי חיים ותנן אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה דף לו.): **אבל לא עולות.** אין מביאין כלל דסבירא להו לבי"ש לכס (שמות יב) ולא לגבוה חוץ מתמידין ומוספין שזמנן קבוע וכל שזמנן קבוע כתיב בהו במועדו ואפילו בשבת וכל שכן ביו"ט: **וסומכין עליהן כיון דמותר להביאן לא גזרו שבות לבטל סמיכתן:** **ביו"ט אינן באות.** ואפי' לבי"ה סבירא ליה לתנא דמתני' דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וכי שרו ביה בעולת ראייה ושלמי חגיגה אע"פ שיש להן תשלומין עיקר מצותן ביום ראשון דכתיב וחגותם אותו (ויקרא כג) ביום ראשון משמע: **וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין.** והכא לא מצו לאיפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן דכי אישתרי טפילה בחגיגה הוא דאישתרי לקמן מניין שאם רצה לערב כו' גבי שלמים יש אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסין מועטים ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין אבל עולה למה טופלה יביא במעה כסף: **אף מן המעשר.** דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים ויקנה בהם שלמים ורבי קרא לקמן כל מיני שמחות לשמחה: **וחגיגת יום טוב הראשון.** שהוא ודאי דבר שבחובה אפי' יש לו בשר הרבה דילפינן לקמן מוחגותם אותו וגוי ולקמיה פריך מאי שנא פסח דנקט: **וב"ה אומרים כו'.** לקמן פריך הא ודאי דבר שבחובה היא ומוקי לה בטופל:

מתניתין

עולות במועד - באות מן החולין, והשלמים - מן המעשר.

יום טוב הראשון של פסח.

בית שמאי אומרים:

מן החולין.

ובית הלל אומרים:

מן המעשר.

ישאל, יוצאין ידי חובתן - בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים - בחטאות ואשמות ובבכור, ובחזה ושוק, אבל לא - בעופות, ולא במנחות.

גמרא

אלא עולות במועד הוא דבאות מן החולין,

הא ביום טוב - מן המעשר,

אמאי? דבר שבחובה היא, וכל דבר שבחובה - אינו בא אלא מן החולין!

וכי תימא: הא קא משמע לן: דעולות - במועד באות, ביום טוב - אינן באות.

כמאן? כבית שמאי?!

דתנן:

"בית שמאי אומרים:

מביאין שלמים, ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות.

ובית הלל אומרים:

מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן" (חגיגה ז; ביצה ט.)!

חסורי מחסרה והכי קתני:

"עולות נדרים ונדבות - במועד באות,

ביום טוב - אינן באות.

ועולת ראיה - באה אפילו ביום טוב.

וכשהיא באה, אינה באה אלא מן החולין.

ושלמי שמחה - באין אף מן המעשר.

וחגיגת יום טוב הראשון של פסח,

בית שמאי אומרים: מן החולין,

ובית הלל אומרים: מן המעשר."

עולות במועד - באות מן החולין,

והשלמים - מן המעשר."

תניא נמי הכי:

"עולות נדרים ונדבות - במועד באות,

ביום טוב - אינן באות.

ועולת ראיה - באה אפילו ביום טוב.

וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין.

ושלמי שמחה - באין אף מן המעשר.

וחגיגת יום טוב הראשון של פסח,

בית שמאי אומרים:

מן החולין,

ובית הלל אומרים:

מן המעשר."

רש"י

חגיגת י"ד לא. כלומר להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא פסח נאכל על השובע ואשמעינן מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דאינה באה אלא מן החולין אבל חגיגת ארבעה עשר באה אף מן המעשר.

22. ז, ב - ח, א

מאי שנא "חגיגת יום טוב הראשון של פסח"?

אמר רב אשי:

הא קא משמע לן:

חגיגת חמשה עשר - אין,

חגיגת ארבעה עשר - לא.

ח, א אלמא קסבר: חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא.

23. ח, א

רפ"י

אמר מר ובית הלל אומרים אף מן המעשר. והלא דבר שבחובה הוא:

בטופל. מחבר מעשר עם החולין ומביא ופליגי אמוראי כיצד טופלין:

חזקיה אמר בהמה לבהמה. אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבהמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר ואע"פ שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין:

ואין טופלין מעות למעות. לקנות בהמה גדולה ורבי יוחנן אמר איפכא למר אתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו ולקמן יליף לה מקראי דמותר להיות טופל:

מסת. בשבועות כתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך ולקמן מפרש מסת לשון חולין:

מערב. אין לשון זה נופל אלא במעות שקנה בהן בהמה דשתי בהמות זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה:

אשר יברכך. מכל אשר יברכך: **יום ראשון**. שהוא לשם חגיגה יהו מן החולין ולית להו לבי"ש טפילה בדבר שבחובה:

מכאן ואילך. שאינו אלא שמחה דאילו בחגיגה כתיב וחגותם אותו יום אחד ותו לא אף מן המעשר:

אכילה ראשונה. השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה ויביאנה על שלחן ראשון:

מכאן ואילך. אפילו בו ביום: **ושאר כל ימות הפסח**. שאינן אלא לשמחה אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני: **ביו"ט מאי טעמא לא**. נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה כי היכי דשרו במעשר שני:

משום סקרתא. שצובעו דתנן בבכורות (דף נח:): היוצא בעשירי סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין:

אמר מר:

"בית הלל אומרים: מן המעשר".

אמאי? דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין!

אמר עולא:

בטופל.

חזקיה אמר:

טופלין בהמה לבהמה, ואין טופלין מעות למעות.

ורבי יוחנן אמר:

טופלין מעות למעות, ואין טופלין בהמה לבהמה.

תניא כוותיה דחזקיה,

תניא כוותיה דרבי יוחנן.

תניא כוותיה דרבי יוחנן:

"מסת"¹⁸ (דברים טז, י) - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין.

ומניין שאם רצה לערב מערב?

תלמוד לומר: **"פאשר יברכה ה' אלהיך"** (דברים טז, י).

"תניא כוותיה דחזקיה:

"מסת" (דברים טז, י) - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין.

בית שמאי אומרים:

יום ראשון - מן החולין,

מכאן ואילך - מן המעשר.

ובית הלל אומרים:

אכילה ראשונה - מן החולין,

מכאן ואילך - מן המעשר.

ושאר כל ימות הפסח - אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה".

ביום טוב - מאי טעמא לא?

אמר רב אשי:

דלמא אתי לעשורי ביום טוב,

ואי אפאשר לעשר ביום טוב משום סקרתא.

מאי משמע, דהאי **"מסת"** לישנא חולין הוא?

דכתיב: **"וישם המלך אחשורוש מס על הארץ"** (אסתר י, א).

¹⁸ ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן פאשר יברכה ה' אלהיך

24. ח, א-ב

"ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות".

תנו רבנן:

"ושמחת בחגך" (דברים טז, יד) - לרבות כל מיני שמחות לשמחה.

מבאן אמרו חכמים:

ישראל יוצאין ידי חובתן - בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה,

והנהנים - בחטאת ואשם ובבכור, ובחזה ושוק.

יכול אף בעופות ובמנחות?

הב, תלמוד לומר: "ושמחת בחגך" - מי שמחגיגה באה מהם,

יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם".

רב אשי אמר:

מ"ושמחת" נפקא,

יצאו אלו שאין בהן שמחה.

ורב אשי, האי "בחגך" מאי עביד ליה?

ההוא, לכרב דניאל בר קטינא,

דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב:

מניין שאין נושאין נשים במועד?

שנאמר: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד) - ולא באשתך".

כ"י

ושמחת. כל השמחות במשמע
דלא בעי מיניה אלא שמחה
ואמר מר אין שמחה אלא בבשר
והאי בשר הוא.

יצאו אלו שאין חגיגה באה
מהן. דחגיגה חלב כתיב בה לא
ילין חלב חגי וגוי (שמות כג):

25. ח, ב

רס"י

מתני'

אוכלין מרובין. בני בית רבים מביא שלמים רבים שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים ועולת ראייה מועטת:

עולות מרובות. דכתיב איש כמתנת ידו:

גמ' טופל. מעות חולין ומעשר יחד:

אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו בהמה לבהמה מעות למעות לא. כחזקיה:

לימא ליה הרי אמרו אין

טופלין מעות למעות. כיון

דלמיסר טפילת מעות אתא

ושמענין לחזקיה בהדיא

דאין טופלין היכי שביק

מילתא בהדיא ומותיב

מדיוקא:

אלא אף טופלין קאמר ליה.

דשמעינן לרב חסדא דקאמר

בטופל ומביא פר גדול דוקא

מעות למעות אבל בהמה

לבהמה לא ואמר ליה איהו

הרי אמרו אף טופלין בהמה

לבהמה כמאן וכר':

וכי תימא אמוראי הוא

דפליגי. חזקיה ורבי יוחנן

הוא דפליגי בבהמה ובמעות:

אבל מתנייתא. דאייתנין

לעיל תניא כוותיה דמר

ודמר:

לא פליגי. במעות אלא

בבהמה דהך דקתני אם רצה

לערב הוא דקאמר מעות

דוקא אבל אידך מתנייתא

סייל בין מעות בין בהמה ורב

ששת כברייתא בתרייתא

סבירא ליה:

והא קתני אכילה ראשונה

מן החולין. וקא סלקא דעתך

דסעודה הבאה ראשונה על

השולחן בעי כולה מחולין:

דמי אכילה ראשונה. כלומר

אכילה ראשונה סתמא קתני

דאית ליה בין בהמה עצמה

בין מעות שיעור אכילה

ראשונה:

מַתְנִיתִין

מי שיש לו אוכלים מרובים, ונכסיו מועטים - מביא שלמים מרובים ועולות מועטות.

נכסיו מרובים ואוכלין מועטין - מביא עולות מרובות ושלמים מועטין.

זה וזה מועט - על זה נאמר: מעה כסף, ושתי כסף.

זה וזה מרובים - על זה נאמר: "איש כמתנת ידו מברכת ה' אלהיו אשר נתן לך" (דברים טז, יז).

גַּמְרָא

"שלמים מרובים".

מהיכא מייתי?

הא לית ליה!

אמר רב חסדא:

טופל, ומביא פר גדול.

אמר ליה רב ששת:

הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה!

מאי קאמר ליה?

אילימא הכי קאמר ליה: הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה אבל לא מעות למעות,

ולימא ליה: אין טופלין מעות למעות!

אלא הכי אמר ליה:

הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה.

כמאן?

דלא כחזקיה, ודלא כרבי יוחנן!

וכי תימא: אמוראי הוא דפליגי, מתנייתא לא פליגי - והא קתני: "אכילה ראשונה מן החולין"!

מאי "אכילה ראשונה"?

שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין.

26. ח, ב - ט, א

רפ"י

חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. ולא אמרינן עובר הוא בבל תוסיף ורחמנא אמר וחגותם אותו חד יומא ותו לא דהנך נמי דחד יומא הוא ושני תשלומין דראשון:
בסתם. אם הפרישן סתם אינו חוזר ומקריבין כדמפרש ואזיל:
כאן במפרש. דאמר בהדיא ליום ראשון אני מפריש את כולן חוזר ומקריבין שאינו אלא תשלומי ראשון:
האי סתם. דאמרת אסור להקריבין היכי דמי:
משום דלא הוה ליה שהות הוא. ומסתמא ליום ראשון הפרישן:
שירי שירי. שהיה בדעתו לחוג שני ימים:
ה"נ מסתברא. דמודה ר' יוחנן בדמפרש:
איתמר נמי. דהיכא דמוכח מילתא דלא היה בדעתו לחוג שני ימים מודה ר"י:
לא שנו. הא דתניא לקמן אותו אתה חוגג ולא יותר אלא שלא גמר היום:
אבל גמר היום. ולא היה לו שהות להקריב כל חגיגות שהפריש:

אמר עולא אמר ריש לקיש:
 הפריש עשר בהמות לחגיגתו,
 הקריב חמש ביום טוב ראשון,
 חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני.

רבי יוחנן אמר:
 כיון שפסק, שוב אינו מקריב.

אמר רבי אבא:
 ולא פליגי:
 כאן - בסתם.
 כאן - במפרש.

האי "סתם" - היכי דמי?
 איילימא: דליפא שהות ביום לקרב - האי דלא אקרבינהו דליפא שהות ביום.

ואלא: דלית ליה אוכלין.
 האי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין.

לא צריכא דאיפא שהות ביום ואית ליה אוכלין,
 מדבקמא לא אקרבינהו,
 ששמע מינה שירי שירינהו.

והכי נמי מסתברא,
 דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן:
 הפריש עשר בהמות לחגיגתו,
 הקריב חמש ביום טוב ראשון, חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני.
 קשיין אהרדי!
 אלא לאו שמע מינה:
 כאן - בסתם,
 כאן - במפרש.

שמע מינה.

איתמר נמי:
 אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן:
 לא שנו אלא: שלא גמר,
 אבל גמר - חוזר ומקריב.

מאי "גמר"?
 איילימא: גמר קרבנותיו - מאי מקריב?!

אלא: שלא גמר היום,
 אבל גמר היום - חוזר ומקריב.

27. ט, א

רש"י

מתני' מי שלא חג. שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג: ויו"ט האחרון של חג. חוגג שמיני עצרת ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון: והוליד ממזר. שהביא פסולין בישראל ויהא זכרון לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה: יכול להחזיר. דמי גניבתו וגזלתו לבעלים: ויתקן. ויהא מתוקן מן החטא: מעוות. מקולקל:

גמ' מנהגי מילי. דיי"ט האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים: עצרת בשביעי של פסח. בפרשת כל הבכור ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת (דברים טז): מה לשביעי של פסח. תשלומין לראשון שהרי אינו חלוק משלפניו שמיני עצרת חלוק משלפניו לענין פז"ר קש"ב: מופנה. וצריכה גזירה שוה זו שתהא מופנה דתו לא פרכינן עליה מידי דכל גזירה שוה מופנה למידין ואין משיבין: לאיי. באמת: הא כתיב לא תעשה מלאכה. בההוא קרא גופיה וביום השביעי עצרת להי אלהיך לא תעשה מלאכה: ותנא מייתי לה מהכא. משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרינן לעיל אמורא הוא נקט הכא האי לישנא: כל שבעה. כל יום ויום: בחדש השביעי. כל ימי החג האמור בחדש השביעי: יכול יהא חוגג והולך כל החדש איזה יום שירצה לתשלומי החג אם לא הקריב בחג: ת"ל אותו. בסיפיה דקרא תרי אותו כתיב ביה:

מתניתין

מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג - חוגג את כל הרגל, יום טוב האחרון של חג. עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו. על זה נאמר: "מעוות לא יוכל לתקן והסרון לא יוכל להמנות" (קהלת א, טו).

רבי שמעון בן מנסייא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול להתקן? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. אם תאמר בגונב וגודל - יכול הוא להחזירו, ויתקן.

רבי שמעון בן יוחי אומר: אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

גמרא

מנהגי מילי?

אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: נאמר "עצרת" ¹⁹ (דברים טז, ח) בשביעי של פסח, ונאמר: "עצרת" ²⁰ (ויקרא כג, לו) בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין, אף כאן לתשלומין.

מופנה, דאי לאו מופנה, איכא למיפרך: מה לשביעי של פסח שכן אינו חלוק מן שלפניו, תאמר בשמיני של חג שחלוק מן שלפניו.

לאיי אפנויי מופנה. מכדי מאי "עצרת"? עצור בעשיית מלאכה, הכתיב: "לא תעשה מלאכה" (דברים טז, ח), "עצרת" דכתב רחמנא למה לי? אלא שמע מינה לאפנויי.

ותנא מייתי לה מהכא: דתניא:

"והגתם אותו חג לה' שבעת ימים" (ויקרא כג, מא), יכול יהא חוגג והולך כל שבעה? תלמוד לומר: "איתו", "איתו" - אתה חוגג, ואי אתה חוגג - כל שבעה. אם בן למה נאמר "שבעה"? לתשלומין.

ומניין שאם לא חג יום טוב הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל יום טוב האחרון? תלמוד לומר: "בחדש השביעי תחגו אותו" (ויקרא כג, מא), אי "בחדש השביעי" יכול יהא חוגג והולך החדש כולו? תלמוד לומר: "איתו", "איתו" - אתה חוגג, ואי אתה חוגג - חוצה לו."

¹⁹ ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה.

²⁰ שבעת ימים תקריבו אשה לה' ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת הוא כל-מלאכת עבודה לא תעשו.

28. ט, א-ב

רס"י

מאי תשלומין. כיצד הן תשלומין:

כולן תשלומין לראשון. שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן דכתיב אותו ושלאחריו עשה תשלומין לו:

כולן תשלומין זה לזה. אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו יום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידה וימיו שלאחריו תשלומין לו:

חיגר. אינו ראוי לראות כדאמרינן במתני:

נטמא ביום. בכריתות (דף ט.) תנן נזיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה ואמר חזקיה נטמא ביום ח' שהוא ראוי להביא קרבנות ולהתחיל מנין נזירותו וימים שמנה קודם טומאה בטלן כמו שניא וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני וגוי והזיר לה' כל ימי נזרו וגוי והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו (במדבר ו): מביא קרבן על הטומאה השנית שכבר נתחייב בקרבן הטומאה והתחילה שניה והרי זו טומאה אחרת אבל נטמא בליל שמיני אינו מביא אלא קרבן אחד דכיון דלא יצא מטומאה הראשונה לשעה שהיא ראוי להביא עליה קרבן לא נתחייב בקרבן הראשון ואין לו תשלומין:

ורבי יוחנן אמר. הואיל וטבל לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב בקרבן ואף על פי שאין לילה ראוי לקרבן אלמא אף על גב דלא ראוי לקרבן יש לו תשלומין:

שאני טומאה. קרבן הנדחה מפני הטומאה ולפיכך יש לו תשלומין ואף על גב דלא נראה להביא:

הואיל ויש לה תשלומין. כגון אלו בפסח שני שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין אבל הנדחה מפני דבר אחר לא מצינו לו תשלומין אלא אם כן נראה להביא:

הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צג.):

אלא למ"ד רגל בפני עצמו. ועכשיו אין לך תלות טעמו של רבי יוחנן בהואיל ויש לטומאה תשלומין לשני:

קסבר ר' יוחנן. אין חסרון זמן במי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר הלכך מחוייב הוא בקרבן אלא שהלילה מעכו מלהביא אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובת ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין: ומי א"ר יוחנן אין לילה מחוסר זמן והא"ר יוחנן ראה אחת בלילה זב שספר שבעה נקיים כמשפטו וטבל והעריב שמשו וחזר וראה אחת בלילה ושתיים למחר:

מביא. קרבן על טומאה שניה זו לבד מן הקרבן שיביא על הראשונה ויביא שני קרבנות כשיטהר הואיל ולא ראה השניה עד שיצא לשעה שהיא ראוי להביא קרבן יש לו תשלומין ואף על השניה יביא אע"פ שתחילתה בתוך זמן קרבן הראשונה לא אמרינן חדא טומאה היא ופי' רב יוסף את הטעם במס' כריתות לפי שהראייה ראשונה של זב אינה אלא כקרי בעלמא וכי חזי אינך למחר מצטרפת בהדייהו הי"נ אע"פ שהיתה ראייה ראשונה בתוך קרבן ראשון כי הדר חזי אינך למחר מצטרפין בהדייהו:

ואי סלקא דעתך לילה אין מחוסר זמן. אפילו ראה שלשתן בלילה זה כבר יצא מזמן ראשון ושתי זיבות הן אי לאו דסבירא ליה לילה מחוסר זמן הלכך אם ראה שתיים בלילה הוא לא יזיבה אריכתא:

כי א"ר יוחנן. ההיא לדברי האומר לילה מחוסר זמן אמרה אבל לדידה סבירא ליה אפילו ראה כולן בלילה מביא:

לדברי האומר פשיטא. אי אמרת בשלמא טעמא דנפשיה קאמר אשמעינן ביה דסבירא לילה מחוסר זמן אלא אי לדברי האומר כו' קאמר מאי אשמעינן בה:

מהו דתימא כאתקפתא דרב שישא. דאתקיף בכריתות על הטעם שנתן רב יוסף על הדבר כמו שפירשתי למעלה תדע דהא ראייה ראשונה של כל הזבים קרי בעלמא הוא וכי הדר חזי תרתי מצטרפין בהדייהו הי"נ לא שניא ומתקיף לה רב שישא מי דמי התם כולהו בזמן חיובא חזינהו הכא לאו בזמן חיובא דהאי קרבן חזייהו:

["והגתם אותו חג לה' שבועת ימים" (ויקרא כג, מא),

יכול יהא חוגג והולך כל שבועה?

תלמוד לומר: "איתו",

"איתו" - אתה חוגג, ואי אתה חוגג - כל שבועה.

אם בן למה נאמר "שבועה"?

לתשלומין...!"]

ומאי "תשלומין"?

רבי יוחנן אמר:

תשלומין לראשון.

ורבי אושעיא אמר:

תשלומין זה לזה.

מאי בינייהו?

אמר רבי זירא:

חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום השני איכא בינייהו.

רבי יוחנן אמר: תשלומין לראשון, כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני.

ורבי אושעיא אמר: תשלומין זה לזה, אף על גב דלא חזי בראשון חזי בשני.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר חזקיה:

נטמא ביום - מביא,

בלילה - אינו מביא.

ורבי יוחנן אמר:

אף בלילה - נמי מביא!

אמר רבי ירמיה:

שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני.

מתקיף לה רב פפא:

ט, ב, הניחא למאן דאמר: פסח^א שני תשלומין דראשון הוא.

אלא למאן דאמר: "שני רגל בפני עצמו הוא" - מאי איכא למימר?

אלא אמר רב פפא:

קסבר רבי יוחנן: לילה אינו מחוסר זמן.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר רבי יוחנן:

ראה אחת בלילה, ושתיים ביום - מביא.

שתיים בלילה ואחת ביום - אינו מביא.

ואי סלקא דעתך: קסבר רבי יוחנן: לילה אינו מחוסר זמן,

אפילו שתיים בלילה ואחת ביום מביא!

כי קאמר רבי יוחנן: לדברי האומר לילה מחוסר זמן.

לדברי האומר! פשיטא!

שתיים ביום ואחת בלילה - אצטריכא ליה,

סלקא דעתך אמינא: כאתקפתא דרב שישא בריה דרב אידי,

קא משמע לו: כדרב יוסף.

29. ט, ב

כ"י

להמלאות מיבעי ליה. אצל חסרון נופל לשון מילוי שחסר מצוה אחת לא יתמלא עוד חסרון זה משחסר: **שמינהו חביריו לדבר מצוה.** שאמרו לו בא עמנו ולא הלך נמצא שחסר עצמו מאותו מנין לא יוכל לימנות עוד באותו מנין שכבר עשו את המצוה:

היינו צדיק היינו עובד אלהים. מי הוא צדיק ומי הוא עובד אלהים הלא אחד הוא:

אינו דומה שונה פרקו כו'. אע"פ ששניהן צדיקים לא עבדוהו בשה שזה עבדו יותר:

עשרה פרסי. ישכיר לך אדם חמורו בזו אחד שכבר נהגו כן ואם תאמר לו לילך פרסה יותר ישאלך שני זוזים:

צרפתיך ולא בכסף. ולא באש כמו שצורפים הכסף באש אלא בחרתיך בכור עוני לצורפו בו כור הוא החרס שצורפין בו:

"עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו,

ועל זה נאמר: "מעצת לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות".

אמר ליה **בר הי להלל:**

האי **"להימנות"**, 'להמלאות' מיבעי ליה! אלא שמינהו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמם.

תנא נמי הכי:

"מעצת לא יוכל לתקון" - זה שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית, או שביטל תפלה של שחרית, או תפלה של ערבית.

"וחסרון לא יוכל להימנות" - זה שנמנו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמם.

אמר ליה **בר הי להלל:**

מאי דכתיב: **"ושבתם ודאי תם בין צדיק לרשע בין עבד אלהים לאשר לא עבדו"** (מלאכי ג, יח), היינו **"צדיק"** היינו **"עובד אלהים"**, היינו **"רשע"** היינו **"אשר לא עבדו"**!

אמר ליה:

"עבדו" "לא עבדו" תרוייהו צדיקי גמורי ניהו, אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד.

אמר ליה:

ומשום חד זימנא קרי ליה **"לא עבדו"**?

אמר ליה:

אין,

צא ולמד משוק של חמרין:

עשרה פרסי בזוזא,

חד עשר פרסי - בתרי זוזי.

אמר ליה אליהו **לבר הי הי**, ואמרי לה **לדבי אלעזר:**

מאי דכתיב: **"הנה צרפתיך ולא בכסף בחרתיך בכור עני"** (ישעיהו מח, י)? מלמד שחזר הקדוש ברוך הוא על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות.

אמר שמואל ואיתימא רב יוסף:

היינו דאמרי אינשי: יאה עניותא - ליהודאי, כי ברוא סומקא - לסוסיא חיורא.

30. ט, ב - י, א

רפ"י

גנב אדם. גניבה אפשר שיחזירנה ויתקן:
נטרד מן העולם. אין לו עוד תשובה לפי שעשה דבר שאין לו רפואה:
אין אומר בקרו גמל. זה לקרבן כלומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות:
אלא בקרו טלה. זה לקרבן שמא נפל בו מום ונתקלקל כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה:
אחותו פנויה. הוליד אין לא הוליד לא:
באשת איש. בלא הוליד נמי יש זכרון לעוננו שאסרה על בעלה לא שגא אחותו ולא שגא נכרית:
באונס. לא אסרה על בעלה לפיכך הוליד אין לא הוליד לא:
ברצון. אסרה על בעלה:
אשת כהן. אפילו באונס אסורה לבעלה בכתובות (דף נא:) והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ואי זו זו אשת ישראל ומדכתובת היא מיעוטא הוי לומר יש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואי זו זו אשת כהן:
וליוצא ולבא אין שלום. מקרא הוא בזכריה ודרשוהו כאן ליוצא מן התורה ובא לו לדברים אחרים:
שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום. שאין הוראה מדבר מקרא שהמשנה מפרשה סתימת התורה:
מתלמוד למשנה. אם שמש את החכמים שהן מדקדקין ליתן טעם משניות להבין המשניות הסותרות זו את זו ולמצוא טעם לפטור ולחובה לאיסור ולהיתר שהמשנה זו קרוי תלמוד ואם יצא מהן ונתן עסקו לגירסת המשניות שוב אין לו שלום בדבר הוראה שאין הוראה נכונה בדבר משנה שכמה משניות יש שאין דבריהן מכוונין ותירצום בני הש"ס הכא במאי עסקינן חסורי מחסרה הא מני רבי פלוני היא ואין הלכה כמותו:
אפילו מש"ס לש"ס. מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי שהוא עמוק כדאמרינן בסנהדרין (דף כד.) במחשכים הושיבני כמתי עולם זו הש"ס של בבל:

"רבי שמעון בן מנסיא אומר:
אי זה הוא: "מענות לא יוכל לתקון"?
זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר."
"הוליד" - אין,
לא הוליד - לא.
וקא תניא:
"רבי שמעון בן מנסיא אומר:
גונב אדם - אפשר שיחזיר גנבו ויתקן,
גוזל אדם - אפשר שיחזיר גזלו ויתקן,
אבל הבא על אשת איש, ואסרה לבעלה - נטרד מן העולם והלך לו.
רבי שמעון בן יוחי אומר:
אין אומר: "בקרו גמל", "בקרו חזיר", אלא: "בקרו טלה".
ואי זה זה?
תלמיד חכם שפירש מן התורה.
רבי יהודה בן לקיש אומר:
כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הפתוב אומר:
"כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו" (משלי כו, ח),
ואומר: "מה מצאו אבותיכם בי עול כי דחקו מעלי" (ירמיה ב, ה)!"

לא קשיא:
 כאן - באחותו פנויה.
 כאן - באשת איש.

ואי בעית אימא:
 הא וקא באשת איש,
 ולא קשיא:
 כאן - באונס,
 כאן - ברצון.

ואיבעית אימא:
 הא וקא באונס, ולא קשיא:
 כאן - באשת כהן,
 כאן - באשת ישראל.

"וליוצא ולבא אין שלום" (זכריה ח, י).

אמר רב:
 כיון שיוצא אדם מדבר הלכה לדבר מקרא - שוב אין לו שלום.

ושמואל אומר:
 זה הפורש מתלמוד למשנה.

ורבי יוחנן אומר:
 אפילו מתלמוד לתלמוד.

מתניתין

היתר נדרים - פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמכו.
 הלכות שבת, חגיגות והמעילות - הרי הם פהרים התלוין בשערה,
 שהן מקרא מועט והלכות מרובות.
 הדינין, והעבודות, והטהרות והטמאות ועריות - יש להן על מה שיסמכו,
 והן הן גופי תורה.

גמרא

תניא:

"דבי אליעזר אומר:

יש להם על מה שיסמכו,

שנאמר: "מי יפליא" ²¹ (ויקרא כז, ב), "מי יפלא" ²² (במדבר ו, ב) - שתי פעמים,

אחת - הפלאה לאיסור,

ואחת - הפלאה להיתר.

דבי יהושע אומר:

יש להם על מה שיסמכו,

שנאמר: "אשר נשבעתי באפי" (תהלים צה, יא),

באפי נשבעתי, וחרתי בי.

דבי יצחק אומר:

יש להם על מה שיסמכו,

שנאמר: "כל נדיב לבו" (שמות לה, ה).

חנניה בן אחי רבי יהושע אומר:

יש להם על מה שיסמכו,

שנאמר: "נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך" (תהלים קיט, קו)."

אמר רב יהודה אמר שמואל:

אי הואי התם, אמרי להו: דידי עדיפא מדידכו,

שנאמר: "לא יחל דברו" (במדבר ל, ג),

הוא - אינו מוחל,

אבל אחרים - מוחלין לו.

אמר רבא:

לכולהו אית להו פירכא, לבר משמואל דלית ליה פירכא.

דאי מדרבי אליעזר,

דלמא כדרבי יהודה שאמר משום רבי טרפון.

דתניא:

"דבי יהודה אומר משום רבי טרפון:

לעולם אין אחד מהם נזיר, שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה."

אי מדרבי יהושע,

דלמא הכי קאמר: באפי נשבעתי ולא הדרנא בי.

אי מדרבי יצחק,

דלמא לאפוקי מדשמואל,

דאמר שמואל: גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו.

והא קא משמע לן: דאף על גב דלא הוציא בשפתיו.

אי מדחנניה בן אחי רבי יהושע,

דלמא כרב גידל אמר רב.

דאמר רב גידל אמר רב:

מתני'

היתר נדרים פורחים באויר.
 התרת נדרים שאמרו חכמים
 שהחכם מתיר את הנדר מעט
 רמז יש במקרא ואין על מה
 לסמוך אלא שכן מסור לחכמים
 בתורה שבעל פה:

הלכות שבת והלכות חגיגה
הלכות מעילות. יש בהן הלכות
 שהן תלויות ברמז מקרא מועט:
כהורין התלויים. בשערות ראש:
והעבודות. הלכות עבודת קרבן:
והעריות. ערוה:

הן הן גופי תורה. בגמרא פריך
 אטו הנך לאו גופי תורה נינהו:

גמ'

כי יפליא שתי פעמים. אחד
 בערכין ואחד בנזיר כי יפליא
 נדר בערכך כי יפליא לנדור נדר
 נזיר:

אחת הפלאה לאיסור. כוליה
 הפלאה לשון פירוש כתרוממו
 ארי יפריש ולמה כתב הפלאה
 בשניהן אחת כשפירש ונדר
 ואסר עצמו בנדר ואחת שחוזר
 ומפרש לפני החכם ואומר כן
 נדרתי ולדעת כן נדרתי אבל
 לדעת כן לא נדרתי והרי הוא בא
 לידי חרטה ומתוך כך בא לידי
 היתר:

נשבעתי באפי. מדקאמר באפי
 משמע יכול אני לישאל עליו לפי
 שמחמת אפי ולא מדעת
 מיושבת נשבעתי יש ללמוד
 מכאן שהמוצא פתח לנדור
 לאמר לא לדעת כן נדרתי
 שיקרני דבר זה שאני רואה הבא
 לי עיי נדרי מתירין לו:

כל נדיב לבו הביאו. אם עודנו
 לבו נודבו עליו יביאו ואם
 מתחרט יתירו לו:

נשבעתי ואקימה לשמור
משפטי צדקך. מדקאמר
 ואקימה מכלל דאם רצה שלא
 לקיים מתירין לו:

אי מדרבי אליעזר. דדריש
 הפלאה יתירנא:

דלמא. לכדרבי טרפון אתא:

אין אחד מהן נזיר. בי שהיו
 יושבין ובא אחד לפניהם ואמר
 אחד הריני נזיר שזה הבא
 אצלנו נזיר הוא וחבירו אומר
 הריני נזיר שאינו נזיר ולבסוף
 נמצא כאחד מהן אין אחד מהן
 נזיר לפי שלא ניתנה נזירות
 להיות נזיר בתלייה ובספק אלא
 בהפלאה ודאית מפורשת:

גמר בלבו. שבועה או נדר או
 הקדש:

²¹ דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערכך ונפשת לה'

²² דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש או-אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר להזיר לה'

רש"י

שנשבעין לקיים המצוה. כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שימהר ויזדרז לקיימה:
פלפלתא. גרעין אחד של פלפל:

מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנאמר: "נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך".

אלא דשמואל לית ליה פירקא.

אמר רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק: היינו דאמרי אינשי: טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צנא דקרי.

.32 י' א-ב

רש"י

מייכתב כתיבן. טובא אזהרות כתיבי בשבת מאי מקרא מועט דקאמר מתניתין: **לא נצרכא כו'.** דבר זה וכיוצא בו רמז מועט יש לו ללמוד מן התורה:

חופר גומא. בונה בנין הוא ואם אינו צריך לה אלא ליטול את העפר אף על פי שהבנין בנוי אינו חייב משום בונה: **שאינה צריכה לגופה.** כגון זה שאינו צריך לבנין זה ורבי שמעון אמר מילתיה גבי מוציא את המת במטה לקוברו בשבת (שבת דף צג:). וקאמר רבי שמעון פטור על הוצאה זו שברצונו לא היתה באה אליו ולא היה צריך לה:

אפילו תימא לר' יהודה. דפליג עליה מודה בהך גומא דאלו התם הקובר את המת מתקן הוא והאי חופר גומא מקלקל הוא את חצרו. ומאי כהרין. דקאמר במתניתין דמשמע שיש קצת רמז מן התורה ללמוד זה ומחו הרמז:

מלאכת מחשבת. שהמחשבה חשבה בדעתו ונתכוון לה וזה לא נתכוון לה לבנין זה לפיכך פטור וזהו רמז מועט דאילו מלאכת מחשבת בשבת לא כתיבא אלא במשכן הוא דכתיב ולפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אנו למדין מלאכת מחשבת לשבת:

"הלכות שבת" [הרי הם פהררים התלוין בשערה] שיהו מקרא מועט והלכות מרובות".

מייכתב כתיבן!

לא צריכא אלא²³ לכהרבי אבא,

דאמר רבי אבא:

החופר גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה - פטור עליה.

כמאן?

כרבי שמעון,

דאמר: "מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה".

אפילו תימא לרבי יהודה,

התם - מתקון,

הכא - מקלקל הוא.

מאי "פהרין התלוין בשערה"?

יב, מלאכת מחשבת אסרה תורה,

ומלאכת מחשבת לא כתיבא.

33. י, ב

רש"י

מיכתב כתיבין. כדאמרינן לעיל מוחותם אותו :
 חוגו חגא. להרבות שמחה :
דלמא הכי קאמר רחמנא אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי. והאי זבחים דקרא לאו שלמים נינהו אלא זבחת בשר לאכול :
חלב הבא בזמן החג. אם באת להקריב קרבנות נדריך ברגל לא ילינו חוץ למזבח בעלות השחר :
הא כל השנה ילינו. בתמיה :
עד הבקר כתיב. היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר מכאן אנו למדין שמעלה כל הלילה אברים ופדרים של קרבנות שנשחטו היום אבל לא מעלות השחר ולמעלה דנפסלו בלינה :
ומאי כהררין התלוין. גזרה שוה ראייה גדולה היא :
דברי תורה מקבלה לא ילפינן. הלכך רמו בעלמא :

"חגיגות [...] הרי הם בהרדים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות".

מיכתב כתיבין!

לא צריכא לכדאמר ליה רב פפא לאביי: **ממאי דהאי "ויהגו אתו חג לה"** (ויקרא כג, מא) זביחה? דלמא חוגו חגא קאמר רחמנא!

אלא מעתה, דכתיב: **"ויהגו לי במדבר"**²⁴ (שמות ה, א), הכי נמי דחוגו חגא?! וכי תימא הכי נמי - והכתיב: **"ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת"**²⁵ (שמות י, כה)!

דלמא הכי קאמר רחמנא: אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי!

לא סלקא דעתך: **דכתיב: "ולא יליו חלב חגי עד בקר"** (שמות כג, יח), ואי סלקא דעתך דחוגא חגא²⁶ הוא, תרבא לחגא אית ליה?!

ודלמא הכי קאמר רחמנא, חלב הבא בזמן חג לא ילין

אלא מעתה, **הבא בזמן חג הוא דלא ילין, הא - כל השנה כולה ילין?!** **"כל הלילה עד הבקר"**²⁷ (ויקרא ו, ב) כתיב!

דלמא אי מההוא, הוה אמינא: ההוא לעשה, כתב רחמנא האי ללאו!

ללאו, **כתב קרא אחרינא: "ולא יליו מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר"** (דברים טז, ד).

ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה!

אלא אתיא **"מדבר" "מדבר"**; **כתיב הכא: "ויהגו לי במדבר"** (שמות ב, א), **וכתיב התם: "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר"** (עמוס ה, כה), **מה להלן זבחים, אף כאן זבחים.**

ומאי **"בהררין התלוין בשערה!"**

דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן.

²⁴ שלח את עמי ויהגו לי במדבר

²⁵ ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלהינו

²⁶ הגהת הב"ח

²⁷ על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר

רַק"י

השליח שעשה שליחותו. בעל הבית שהיו בידו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לשליח ואמר לו קח לי מהם חלוק או טלית אם עשה שליחותו בעל הבית מעל וזהו כהרין שיש לתמוה ולומר וכי שליח זה חטא שהוציא מעות הקדש ובעל הבית מתחייב קרן וחומש ולהביא אשם מעילות והרי ידוע לנו בכל השי"ס שאין שליח לדבר עבירה שיהא שולח מתחייב על ידי שלוחו:

מעילה ילפינן חטא חטא מתרומה. לכמה דברים נאמר בתורת כהנים נאמר במעילה וחטאה בשגגה מקדשי ה' (ויקרא ה) ונאמר בתרומה ולא תשא עליו חטא (במדבר יח) מה התם שלוחו כמותו דכתיב כן תרימו גם אתם (שם) ואמר מר גם אתם לרבות שלוחכם: **נזכר בעל הבית כו'.** ברייתא היא בפי בתרא דמעילה והכי גרסינן לכדתניא נזכר בעל הבית שהן של הקדש עד שלא יגיע שליח אצל חנוני ולא נזכר שליח והוציאן השליח חייב:

שליח עניא מאי עבד. נהי דבעל הבית פטור דכיון דזכור אנו סהדי דתו לא ניחא ליה בשליחותיה דהאיך ומהשתא לאו שלוחו הוא ומיהא שליח מאי עביד:

מידי דהוה. אשאר כל מוציאין מעות הקדש לחולין בשוגג שימעלו אף זה בשוגג הוציאן דכיון שביטל המשלח שליחותו הוה ליה איהו מוציא: **הוא מעל.** דכיון שנתנם לו הוציאן מיד הקדש לחולין: **וחברו לא מעל.** בכל שיעשה הוא בה דהא דידיה היא ועליה דהאיך לשלומי להקדש כדכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם (ויקרא ה):

דכל היכא דמנחה. אפילו מקמי הכי ברשותיה מנחה הלכך כל כמה שנטלה לא שנייה מידי דתיפוק מידא דהקדש: **שנויי שנייה.** כשקבעה בבנין וקנייה בשנוי שמסתתה וקובעה:

שהניחה ע"פ ארובה. לפקוק הארובה וכל שעה שירצה נוטלה ולא שנייה מידי:

"מעילות [הרי הם פהרדים התלוין בשערה] שהו מקרא מועט והלכות מרובות".

מיקתב כתיבון!

אמר רמי בר חמא:

לא נצרכא אלא לכדתנן:

"השליח שעשה שליחותו - בעל הבית מעל. לא עשה שליחותו - שליח מעל" (מעילה כ).

וכי עשה שליחותו אמאי מעל?

וכי זה חוטא וזה מתחייב?!

היינו: **"פהרדיו התלוין בשערה".**

אמר רבא:

ומאי קושיא?

דלמא שאני מעילה דילפא **"חטא" "חטא"** מתרומה, מה התם - שלוחו של אדם כמותו, אף כאן - שלוחו של אדם כמותו!

אלא אמר רבא:

לא נצרכא אלא לכדתניא:

"נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח - שליח מעל".

שליח עניא מאי קא עביד?

היינו: **"פהרדיו התלוין בשערה".**

אמר רב אשי:

ומאי קושיא?

דלמא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין.

אלא אמר רב אשי:

לא נצרכא אלא לכדתנן:

"נטל אבן או קורה של הקדש - הרי זה לא מעל. נתנה לחבירו - הוא מעל, וחבירו לא מעל" (מעילה יט).

מכדי מישקל שקלה מה לי הוא ומה לי חבירו?

היינו: **"פהרדיו התלוין בשערה".**

ומאי קושיא?

דלמא כדשמואל,

דאמר שמואל:

יא, א הכא אבגזבר המסורות לו אבני בגין עסקינן,

דכל היכא דמנחה ברשותא דידיה מנחה.

אלא, מסיפא: "בנאה בתוך ביתו - הרי זה לא מעל, עד שידור תחתיה בשוה פרוטה".

מכדי שנויי שנייה,

מה לי דר ומה לי לא דר?

היינו: **"פהרדיו התלוין בשערה".**

ומאי קושיא?

דלמא כדרב.

דאמר רב:

כגון שהניחה על פי ארובה,

אי דר ביה - אין,

לא דר ביה - לא.

רש"י

כדובא. נזכר בעל הבית כו:
היינו כהררין התלויין בשערה.
 בסמיכה מועטת מדמינן לה
 למוציא מעות הקדש לחולין
 שהרי קרוב הוא לאונס יותר מן
 השוגג:

אלא, לעולם פדרבא,
 ודקא קשיא לך: מידי דהנה אמוציא מעות הקדש לחולין,
 התם מידע ידע דאיכא זוזי דהקדש,
 איבעי ליה לעיוני,
 הקא מי ידע?

והיינו: "פּהַרְרין הַתְּלוּיין בַּשַּׁעֲרָה".

35. יא, א

"מִקְרָא מוּעָט וְהִלְכוֹת מְרוּבוֹת".

תָּנָא:

"נְגָעִים, וְאֵהָלוֹת, מִקְרָא מוּעָט וְהִלְכוֹת מְרוּבוֹת".

"נְגָעִים" - מִקְרָא מוּעָט!?

נְגָעִים מִקְרָא מְרוּבָה הוּא!

אָמַר רַב פִּפְא:

הֵכִי קָאָמַר:

נְגָעִים - מִקְרָא מְרוּבָה וְהִלְכוֹת מוּעָטוֹת,

אֵהָלוֹת - מִקְרָא מוּעָט וְהִלְכוֹת מְרוּבוֹת.

וּמַאי נִפְקָא מִיְנָה?

אִי מִסְתַּפְקָא לָךְ מִלְתָּא בְּנְגָעִים - עֵינִן בְּקִרְאִי,

וְאִי מִסְתַּפְקָא לָךְ מִלְתָּא בְּאֵהָלוֹת - עֵינִן בְּמַתְנִיתִין.

36. יא, א

רס"י

דינין מיכתב כתיבן. מפורשין יפה ומתניתין קתני יש להן סמיכה משמע שאינן מפורשין: לא נצרכא כו'. כלומר יש בהן דברים שאינן מפורשין בפירוש כגון זה וכיוצא בה: דכתיב נפש תחת נפש אם אסון יהיה שמתה האשה יתן ממון דמי האשה ליורשיה שאין עליה חיוב מיתה שלא נתכוון לה אלא לחברו נתכוון דכתיב וכי ינצו אנשים יחדיו קסבר רבי נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ממון: **נתינה למעלה**. לענין דמי וולדות כתיב ונתן בפלילים (שמות כא): **נתינה למטה**. ונתתה נפש תחת נפש ממון ומאי נפש דמי הנפש:

"דינין [...] יש להן על מה שייסמכו".

מיכתב כתיבן!

לא נצרכא אלא לכדרבי.

דתניא:

"רבי אומר:

"נפש תחת נפש"²⁸ (שמות כא, כב-כג) - **ממון**.
אתה אומר ממון, או אינו אלא נפש ממש?
נאמרה נתינה למטה, ונאמרה נתינה למעלה,
מה להלן - ממון,
אף כאן - ממון".

²⁸ כב וכי- ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון עגוש יעגש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים. כג ואם-אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש

37. יא, א

רש"י

והקריבו זו קבלת הדם. אע"פ שהוא לשון הולכה. אינה אלא קבלה שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם:

והקריב הכהן את הכל. גבי אברים כתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה: זו הולכת אברים לכבש. דאילו הקטרה בהדיא כתיב בקרא והקטיר המזבחה:

לא תפקיה מכלל קבלה. לכל דבריה ואע"ג שהיא עבודה שאפשר לבטלה שאם רצה שוחט בצד המזבח וזורק היכא דלא בטלה עבודה היא ומפגלין את הקרבן במחשבתה וצריכה כהן ובגדי כהונה ופוסל בה אונן ויושב וערל:

"עבודות [...] יש להן על מה שייסמכו".

מיכתב פתיכון!

לא נצרכא אלא להולכת הדם.

דתנאי:

"והקריבו"²⁹ (ויקרא א, ה) - זו קבלת הדם.

ואפקה רחמנא בלשון הולכה,

דכתיב: "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה" (ויקרא א, יג),

ואמר מר: "זו הולכת אברים לכבש".

למימרא: דהולכה לא תפקיה מכלל קבלה.

²⁹ ושחט את-בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים את-הדם וזרקו את-הדם על-המזבח סביב אשר-פתח אהל מועד

38. יא, א

רש"י

במים. נקודתו בפתח משמע מים המיוחדים לאפוקי שאובין ומיהו מים חיים לא צריך מדכתיב בזב מים חיים (ויקרא טו) מכלל דשאר טמאין לאו מים חיים בעו ומיהו במים במים המיוחדין במקוה אע"פ שהן גשמים:

"טְהַרֹּת [... יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שְּׁיִסְמְכוּ]".

מִיִּכְתֵּב כְּתִיבֵן!

לֹא נִצְרְכָא אֱלָא לְשִׁיעוּר מְקוּה דְלֹא כְּתִיבָא.

דְּתִנְיָא:

"וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם" (ויקרא יד, ט) - בְּמֵי מְקוּהָ.

"אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו, ז) - מֵיִם שְׁכָל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בְּהוּ.

וְכַמָּה הֵן?

אִמָּה עַל אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אֲמוֹת.

וְשִׁיעוּרוֹ חֲכָמִים מִי מְקוּה אַרְבַּעִים סָאָה."

39. יא, א

רפ"י

בהם. כל הנוגע בהם :
מהם. כל אשר יפול עליו מהם
 במותם יטמא :
חומט. אומר אני שהוא מין שרץ
 שקורין לימגיא הגדל בקליפה
 ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה
 שגדל ותחילת הניצר כקליפה
 של עדשה היא :
כזנב הלטאה. לפי שמפרכסת
 לאחר שנחתכה והיינו מקצתו
 שהוא ככולו שיש בו חיות :

"טמאות [...] יש להן על מה שייסמכו".

מיכתב כתיבן!

לא נצרכא אלא לכעדשה מן השרץ, דלא כתיבא.

דתניא:

"**בהם**"³⁰ (ויקרא יא, לא-לב) - יכול בכולן?

תלמוד לומר: "**מהם**" (ויקרא יא, לב).

יכול במקצתן?

תלמוד לומר: "**בהם**".

הא ביצד?

עד שיגיע במקצתו שהוא ככולו.

שיערו חכמים בכעדשה,

שכן חומט תחלתו בכעדשה.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

כזנב הלטאה".

³⁰ לא אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל-הנגע בהם במותם יטמא עד-הערב. לב וכל אשר-יפול-עליו מהם במותם יטמא מכל-קלי-עץ או בגד או-עור או שוק כל-קלי אשר-יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד-הערב וטהר.

40. יא, א-ב

רש"י

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא. דאילו בתו מאשתו כתיבא ערות אשה ובתה וגוי' (ויקרא יח) משמע בין שהבת ממנו בין מאיש אחר וכתוב קרא אחרינא ערות בת בנך או בת בתך וגוי' ומוקמינן לה ביבמות (דף צז.) בבתו מאנוסתו מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שנולדה הימנו ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב בתו לא כתיב ואי"ת ק"ו הוא אין מזהירין מן הדין ואין עונשין מדין ק"ו דיני ממונות ומצות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד בק"ו אבל לא אזהרות ועונשין ומקראי נפקא לן במס' מכות (דף ה:.) ומהיכן נפקא לן לבתו מאנוסתו:

אמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה. לאיסורא אתיא זימה זימה לשריפה כתיב בנישואין שארה הנה זימה היא וכתוב באונסין כי ערותך הנה מה האמור בנישואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה אף באונסין עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו אתיא זימה זימה לשריפה מאחר שלמדת אנוסה מנשואה ובנשואה כתיב זימה היא כמה דכתיב באנוסה דמי וחזור ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (ויקרא כ):

" עריות]... יש להן על מה שייסמכו".

מיקתב פתיבן!

יא, ב לא נצרכא אלא לכתו מאנוסתו דלא פתיבא.

דאמר רבא:

אמר לי רבי יצחק בר אבדימי:

אתיא "הנה"³¹ (ויקרא יח, יז) "הנה"³² (ויקרא יח, יז).
ואתיא "זימה"³³ "זימה" (ויקרא כ, ד).

³¹ ערות אשה ובתה... לא תקח... שארה הנה זימה היא

³² ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך כי ערותך הנה

³³ ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן

41. יא, ב

רש"י

הני אין הנך לא. הני דמיפרשי
הו גופי תורה הנך דלא מיפרשי
כולי האי לאו גופי תורה
בתמיה:
הן והן. אלו ואלו:

"הו הו גופי תורה".

הני - אין,
הנך - לא!?

אָלָא אִימָא: הוּן וְהוּן גּוּפֵי תוֹרָה.

הדרן עלך הכל חייבין